

I. ГРАЂАНСКО ПРАВО

1. СТВАРНО ПРАВО

СУСВОЈИНА

Сувласник може тражити да му треће лице преда у државину целу сувласничку ствар.

Сувласник може тражити да му други сувласник преда у судржавину сувласничку ствар.

Ако сувласник тражи да му други сувласник преда ствар у искључиву државину, суд ће делимично усвојити њужбени захтев и другој сувласника обавезати да му ствар преда у судржавину.

Из образложења:

Институт сусвојине регулисан је чланом 13 ЗОСПО. Према овој одредби, сусвојина постоји када на неподељеној ствари више лица има право својине, али тако да је део сваког титулара својине одређен, сразмерно целини.

То значи да на једној ствари право својине припада већем броју лица, а пошто ствар није подељена, то нико од сувласника нема искључиву власт на физички одређеном делу ствари, него свако остварује своја власничка овлашћења сразмерно свом сувласничком идеалном делу на целој ствари (чл. 14 ЗОСПО).

Значи, идеални део је део права на ствари, за разлику од реалног дела који је део саме ствари. Зато сваки сувласник има идеални део на свакој честици заједничке ствари. Сувласници се налазе у правној заједници, а правна заједница не доводи увек до учешћа свих сувласника у спору. Зависно од својинскоправног односа о коме се расправља, поједини сувласник може самостално, без учешћа осталих, да тражи заштиту одређеног права (чл. 43 ЗОСПО). Сувласник је власник свога аликвотног дела и њиме може слободно да располаже, али не може да отуђи реални део сувласничке ствари, нити може оптеретити целу сувласничку ствар. Ниједан сувласник не може имати искључиво право државине без сагласности осталих. Право сувласништва је стварно право и делује према свима (чл. 3 ЗОСПО), па сувласник може тужбом тражити предају целе ствари од трећег лица, јер је сврха да се очувају интереси свих сувласника и да се заштити предмет сувласничке ствари. Значи, сваки сувласник је овлашћен да предузима све радње као да је искључиви власник. Треће лице може да има државину сувласничке ствари само ако има сагласност свих сувласника, а ако само један није сагласан са том државином, он има право да тражи да му треће лице преда целу ствар у државину, а тиме се остали сувласници не доводе у неповољан положај. Напротив, сви се стављају у позицију да даље користе сувласничку ствар по договору, а ако договора нема, следи уређење начина коришћења (чл. 141 ЗВП) или деоба ствари (чл. 148 ЗВП).

У смислу чл. 14 Закона о основним својинскоправним односима, сувласник има право да сувласничку ствар држи и да се њоме користи заједно са

осталим сувласницима, сразмерно свом делу, не повређујући права осталих сувласника.

Из изложеног произлази да без споразума са осталим сувласницима ниједан сувласник не може имати искључиву државину сувласничке ствари. Напротив, сувласници се у односу на целу сувласничку ствар појављују као суддржаоци у смислу чл. 70, ст. 4 наведеног закона.

Према томе, уколико један од сувласника држи сувласничку ствар, други сувласник не може тражити да му се ствар преда у искључиву државину, јер би се тиме једна искључива државина заменила другом, већ једино може тражити да му се ствар преда у суддржавину.

Могуће је да сувласничку ствар држе само неки од сувласника. У том случају остали сувласници могу захтевати да им се ствар преда у суддржавину. Међутим, овде се не ради о нужном супарничарству. Да ли ће сувласник тражити предају сувласничке ствари у суддржавину, питање је његове слободне воље.

Уосталом, када су сувласнички удели неспорни, захтев за предају ствари у суддржавину и није неопходан. Без споразума сувласника, заједничке државине и коришћења ствари не може ни бити. Ако се сувласници о томе не могу споразумети, не мора се тражити суддржавина у парничком поступку, већ се одмах може тражити да се у ванпарничком поступку уреде односи између сувласника, као што се може тражити и деоба сувласничке ствари.

Пошто, ипак, има спорова у којима сувласник тражи да му други сувласник преда ствар и то у искључиву државину, а пошто сувласник може имати само суддржавину ствари, његов захтев се не може у целини одбити, већ му се делимичним усвајањем тужбеног захтева може досудити суддржавина сувласничке ствари.

Има и случајева да сувласник једино тражи депоседирање сувласника, али не и предају ствари у државину, односно суддржавину. Но, такав се захтев не може прихватити, јер би се тиме сувласник који држи ствар лишио сваке државине, иако он има право да заједно са осталим сувласницима ствар држи и користи.

Све што је речено односи се на петиторну заштиту сусвојине у смислу чл. 43 Закона о основним својинскоправним односима.

У посесорним, пак, споровима, сувласник који је фактички држао сувласничку ствар, на основу члана 75 истог закона, може тражити враћање ствари од лица које му је одузело државину, без обзира да ли се ради о сувласнику или трећем лицу. То право имају и суддржаоци на основу члана 80 наведеног закона.

(Правно схваћање Грађанског одељења Врховног суда Србије, утврђено на седници од 28. децембра 1992, са образложењем од 1. фебруара 1993)

ПРАВО ТРАЈНОГ КОРИШЋЕЊА

Тужилац као власник стамбене зграде саграђене на грађанском грађевинском земљишту, чије су границе утврђене урбанистичким планом и евиденциране у катастру, може од туженог, који је на том земљишту подигао кућу за смештај огрева, захтевати да од својих ствари ослободи плац и остави му га на слободно коришћење.

Из образложења:

Тужилац је тражио да туженици уклоне своја дрва и шупу са његовог плаца у Димитровграду на којем је изграђена стамбена зграда тужиоца.

У првостепеном поступку је утврђено да је тужилац власник стамбене зграде на градском грађевинском земљишту, чије су границе одређене и у катастру уписане. На том делу плаца, који припада тужиоцу, туженици су поставили своју шупу у којој држе дрва.

Према овако утврђеном чињеничном стању, правилно је примењено материјално право када је захтев тужиоца усвојен као основан.

Према одредби члана 35, став 1 и 2 Закона о грађевинском земљишту, сопственик зграде на градском грађевинском земљишту има право да користи земљиште под зградом и земљиште које је потребно за његову редовну употребу у границама грађевинске парцеле, утврђене према урбанистичком плану, а право таквог коришћења земљишта траје док зграда на том земљишту постоји.

С обзиром на неспорну чињеницу да је тужилац власник стамбене зграде саграђене на градском грађевинском земљишту, чије су границе утврђене по урбанистичком плану и као такве евидентирани у катастру, и с обзиром на утврђену чињеницу да је на плацу на којем се налази тужичева зграда смештена шупа са дрвима власништво туженика, онда тужилац, као носилац права трајног коришћења, од туженика може захтевати да од својих ствари ослободи његов плац и оставе му га на слободно коришћење, сходно цитираној законској одредби.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 6138/94 од 27. децембра 1994)

ПРАВО КОРИШЋЕЊА НАЦИОНАЛИЗОВАНОГ ЗЕМЉИШТА

Ранији власник национализованог земљишта не може пренећи право коришћења на другог ако законом није drukчије одређено, али може издаћи пуномоћје ради коришћења тог земљишта до изузимања из поседа.

Из образложења:

Право коришћења национализованог земљишта није могло бити пренето на тужилу, јер она не спада у круг лица из првог наследног реда. Зато је уговор о продаји тог земљишта и поништен. Али, тужени је управљање тим земљиштем могао пренети на другог, јер ту нема преноса стварног права, већ постоји дозвољени уговор о остваривању права ранијег власника да користи национализовано земљиште до изузимања из поседа. Зато се у ревизији неосновано наводи да су судови погрешили што су одбили захтев за поништај специјалног пуномоћја, које је ранији власник као титулар права коришћења издао туженом.

(Одлука Врховног суда Србије, Рев. 3651/94 од 31. августа 1994)

НАКНАДА ЗА НАЦИОНАЛИЗОВАНО ЗЕМЉИШТЕ

Накнада за изузеће национализовано грађевинско неизграђено земљиште, по ложици реалне суброгације, дели судбину изузеће нејоакрејносћи, јер ступа у правни режим који је важио и за њу нејоакрејносћ. Ошуда, ако нејоакрејносћ, због забране успановљене принудним прописом, није могла правним послом бити пренећа на другог, онда није могла правним послом унапред бити пренећа ни накнада за изузимање ње нејоакрејносћи из поседа.

Из образложења:

Предмет овог спора није накнада за експроприсану непокретност, већ накнада за национализовано неизграђено грађевинско земљиште изузето из поседа ранијег власника. Зато су без значаја наводи ревизије који се односе на могућност уступања накнаде за експроприсану имовину.

Неосновани су наводи ревизије да је одбијањем захтева за исплату 2.031.843,50 динара повређена одредба члана 436 Закона о облигационим односима. Овај износ је утврђен као накнада за изузето национализовано грађевинско неизграђено земљиште. Стога, по логици реалне суброгације, накнада дели судбину изузете непокретности, јер ступа у правни режим који је важио и за ту непокретност. Отуда, ако непокретност није могла правним послом бити пренета на другог, због забране установљене принудним прописом, није могла бити пренета правним послом, унапред, ни накнада за узимање те непокретности из поседа. Отуда је без дејства одредба тачке V Уговора о купопродаји непокретности од 28. новембра 1973, као што је без дејства и читав уговор. Самим тим, неосновано је тврђење тужиоца да поменута одредба има самосталан значај.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3297/94 од 6. јула 1994)

ПРАВО КОРИШЋЕЊА ГРОБНОГ МЕСТА

Право коришћења гробног места представља имовинско право чији је пренос регулисан и ограничаван административним правом. Одредбом чл. 17, ст. 1 Одлуке о сахрањивању и гробљима (Службени лист града Београда бр. 22/90) прописано је да корисник гробног места нема право да коришћење гробног места пренесе на друго. У случају његове смрти, то право припада само лицу које је оглашено за његовог наследника. С обзиром на ово ограничење, пренос овог права по основу уговора о доживотном издржавању није могућ.

Из образложења:

Предмет спора у овој парници је тужбени захтев за утврђивање да је тужиља носилац права коришћења гробног места број 535 на парцели број 9 Централног гробља у Београду и да се на основу тога изврши ексхумација лица сахрањеног ту без сагласности тужиље. Такав захтев тужиља заснива на чињеници да је са корисником гробног места, сада покојном Бонком Профировић закључила уговор о доживотном издржавању у својству даваоца издржавања, па је на основу тог уговора, по смрти Бонке Профировић, право коришћења гробног места прешло на тужиљу.

Према утврђеном чињеничном стању, између тужиље и Бонке Профировић закључен је уговор о доживотном издржавању Р. број 630/71 од 10. јуна 1971. Овим уговором прималац издржавања покојна Бонка оставила је у наслеђе после своје смрти свој део непокретног имања: стамбену зграду у улици Булевар ЈНА број 253, са правом коришћења земљишта кат. парц. 7073 уписаног у зк. ул. бр. 3640 КО Београд 3; стамбени део се састоји од две собе и предсобља у главној згради, са 1/2 подрума, као и једне кухиње и шпајаза и одвојене собе у згради у дворишту. Поред ове непокретности покојна Бонка је уговором оставила тужиљи и своју покретну имовину која се буде нашла у моменту смрти у њеном стану.

Уговор о доживотном издржавању је по својој правној природи двострано теретан уговор. Обавеза даваоца издржавања исцрпљује се у чинидама предвиђеним уговором, а обавезе примаоца издржавања су да на даваоца издржавања са даном своје смрти пренесе власништво ствари које су предмет уговора. Предмет уговора о доживотном издржавању у смислу члана 117 Закона о наслеђивању, поред непокретности и покретних ствари, могу бити и преносива имовинска права. Право коришћења гробног места представља имовинско право чији је пренос регулисан и ограничен административним правом. Одредбом члана 17, ст. 1 Одлуке о сахрањивању и гробљима (*Службени листић града Београда* број 22/90) прописано је да корисник гробног места нема право да коришћење гробног места пренесе на друго лице. За случај смрти корисника гробног места, према одредби става 2 поменутог члана, право коришћења гробног места припада само лицу које је оглашено за његовог наследника. То значи да је право коришћења гробног места преносиво само на законског наследника оставиоца. Пренос овог права није могућ на основу уговора о доживотном издржавању јер то, како је већ речено, није уговор о наслеђивању него уговор о отуђењу у складу са претпоставком садржаном у чл. 117 Закона о наслеђивању. Међутим, и под претпоставком да се овакво схватање не прихвати, тужиља у овом случају не би стекла право коришћења гробног места, јер такво право није било предмет уговора о доживотном издржавању.

Врховни суд даље сматра да за одлуку нижестепених судова нема значаја околност што је тужиља на спорно гробно место децембра 1973. године сахранила пок. Бонку Профировић, а 15. септембра 1988. продужила рок почивања. Наиме, и поред ових чињеница, пренос права коришћења гробног места на Љубомира Профировића био је могућ сходно чл. 19 Одлуке о сахрањивању и гробљима, јер је Љубомир законски наследник пок. Александра Профировића и то право му припада у складу са поменутом одредбом. (*Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4011/93 од 26. јануара 1994*)

ПРАВО СТАНОВАЊА

Право становања је дериват приватизације права коришћења члана породичног домаћинства, па зато има акцесоран карактер и садржину која се бићно не разликује од права из које је произишло.

Из образложења:

Откуп станова по одредбама Закона о становању представља приватизацију у области стамбених односа. Њоме се врши преображај станарског права у својину или закуп, односно носиоца станарског права у власника или закупца. У том враћању стамбених односа грађанском праву, као свом извору, право члана породичног домаћинства, као корисника стана, постало је право становања. Према члану 16, став 3 Закона о становању, чланови породичног домаћинства имају право становања у стану који се откупи по одредбама тог закона. Закон не одређује правну природу и садржину права становања. Али, пошто је и право становања дериват глобалне транзиције стамбених односа у грађанскоправне односе, овај суд сматра да оно не може бити битно другачије од ранијег права члана породичног домаћинства носиоца станарског права да трајно користи стан под условима из закона. Ти услови су најпре били одређени чл. 12 и 24 Савезног закона о стамбеним односима, а потом чл. 9 и 19 Закона о стамбеним односима, односно чланом 36 Закона о становању. Из свих тих одредаба произлази да је право становања акцесор-

но, јер зависи од права лица које је откупило стан, као што је било акцесорно и право члана породичног домаћинства, односно као што је акцесорно и право члана породичног домаћинства трајног закупца стана.

Према томе, ако је ранији носилац станарског права продао откупљени стан, са престанком његовог права на стан престају и сва права чланова његовог породичног домаћинства да тај стан користе, па су и они дужни да продати стан напусте заједно са ранијим власником, као продавцем, чак и кад нису учесници судског поступка (проширење правноснажности на сва лица која станују са туженим који после продаје откупљеног стана одбија иселење). У супротном, купац откупљеног стана био би изигран.

Право становања чланова породичног домаћинства траје док је стан у власништву лица које га је откупило. Променом власника престаје и право становања. Наравно, право становања може престати и независно од продаје стана, ако се стекну услови за отказ даљег коришћења стана, у смислу члана 36, став 2 Закона о становању.

Пошто је тужена продала откупљени стан, са престанком њеног права на том стану престало је и акцесорно право становања чланова њеног породичног домаћинства. Због тога је овај суд, применом члана 395, став 1 ЗПП, преиначио обе нижестепене пресуде и одбио захтев тужилаца (чланова домаћинства) да имају право становања у спорном стану и после његове продаје. (Одлуке Врховног суда Србије, Рев. 1363/96 и Рев. 2806/96 од 19. јуна 1996)

ОДРЖАЈ

Како је спорну парцелу после Другог свейског рата купио отац туженог и од дана куповине имао је у државини, а после његове смрти тужени као његов наследник непрекидно, тужени је као законити и савесни држалац ове парцеле, у смислу чл. 28 Закона о својинскојравним односима, њен власник.

Из образложења:

Истакавши правне разлоге под које подводе утврђено чињенично стање, нижестепени судови су правилно применили материјално право. Утврдили су да је спорна катастарска парцела у катастарске књиге Општинске геодетске управе у Крупњу уписана као сувласништво тужилаца. Тужитељи су решењем Општинског суда у Шапцу О. бр. 33/75 од 5. новембра 1975. оглашени за наследнике на заоставштини сада покојног Николе Бојића. Предмет заоставштине после смрти њиховог правног претходника није била спорна парцела. Тужитељи су накнадно поднели предлог за расправљање накнадно пронађене имовине, те је решењем О. бр. 33/75 од 22. маја 1986. расправљена накнадно пронађена имовина и тим решењем је обухваћена катастарска парцела бр. 4051. Тужитељи су, дакле, овим решењем оглашени као наследници спорне катастарске парцеле. Та парцела се у катастарским књигама води на име тужилаца. Међутим, тужитељи и њихови правни претходници никада нису били власници наведене катастарске парцеле, нити су исту имали у државини. Напротив, отац туженог је, после Другог светског рата, од сада покојног Гвоздена Ђуричића из Брезовице купио ту парцелу и од дана куповине имао је у државини, а сада је у државини те парцеле тужени, који ју је наследио после смрти оца а потом је ту парцелу добио у деоби. Отац туженог и

продавац Гвозден нису оверили уговор о купопродаји парцеле, због чега се парцела у катастарским књигама и није водила на име тужениковог оца.

На основу овако утврђених чињеница, првостепени судови су правилно нашли да је туженик у законитој и савесној државини наведене парцеле, те су с позивом на одредбу чл. 28 Закона о својинскоправним односима правилно закључили да је тужени њен власник.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4563/94 од 26. октобра 1994)

ГРАЂЕЊЕ НА ТУЂЕМ ЗЕМЉИШТУ

Рок засињарелости из члана 25, став 5 Закона о основним својинскоправним односима не тече од момента изградње објекта, већ од истека преклузивног рока.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда тужени је као несавестан градитељ у току 1986. године заузео део тужночеве парцеле у површини од 1,32 ара и на том делу саградио бетонско-жичану ограду са металним стубовима. Градња објекта завршена је у току 1987. године. Тужилац је у парници П. 841/92 тражио уклањање бетонске ограде и повраћај заузете земљишне површине, па је правноснажном пресудом одбијен, јер рушење не би било друштвено оправдано због вредности објекта и понашања странака у току изградње (чл. 25, ст. 2 Закона о основним својинскоправним односима). По окончању наведене парнице тужилац је у овом спору тражио накнаду за заузето земљиште подневши тужбу 4. октобра 1994. Прометна вредност заузетог земљишта утврђена је на основу извештаја Службе друштвених прихода аналогном применом чл. 44 и 45 Закона о експропријацији.

Код таквог чињеничног стања првостепени суд је неправилно применио материјално право када је тужбени захтев одбио.

Наиме, исправно је становиште првостепеног суда да закон није регулисао случај када су и власник земљишта и градитељ несавесни и да због тога за решење конкретног правног односа треба аналогном применити члан 25 Закона о основним својинскоправним односима и одредбе ЗОО-а које се односе на застарелост потраживања. Међутим, првостепени суд је погрешно тумачио одредбу члана 25, став 5 Закона о основним својинскоправним односима, јер рок застарелости треба да тече не од момента изградње објекта већ од истека преклузивног рока.

Наиме, по члану 25, став 5 наведеног закона право избора из става 1 власник земљишта може остварити најкасније у року од 3 године од дана завршетка изградње грађевинског објекта. По протеклу овог рока власник може захтевати исплату прометне цене земљишта.

Из наведене одредбе се види да право избора између различитих захтева власник може према несавесном градитељу остварити најкасније у преклузивном року од 3 године од дана завршетка изградње грађевинског објекта. Кад наступи преклузија, власник може захтевати само исплату прометне цене земљишта, што значи да општи рок застарелости из члана 371 ЗОО-а почиње да тече у смислу члана 361 ЗОО-а по истеку преклузивног рока од 3 године.

У конкретном случају, између странака није спорно да је грађевински објекат завршен у току 1987, па би стога преклузивни рок од 3 године истицао

у току 1990. Имајући у виду општи рок застарелости из члана 371 ЗОО (5 година) и чињеницу да је тужба поднета у току 1994, а да је пре тога рока наступио прекид застарелости подношењем тужбе у парници, то је приговор застарелости неоснован, те тужилац има право на исплату прометне цене земљишта.

(Пресуда Окружног суда у Пожаревцу Гж. 1476/95 од 20. децембра 1995)

СТВАРНЕ СЛУЖБЕНОСТИ

Уклањање зида гараже нужно је ради омогућавања коришћења службености која је конституисана ранијом пресудом.

Из образложења:

У поступку је утврђено да је пресудом Општинског суда у Краљеву конституисана службеност у корист тужиоца Јанковић Серафима за улазак у КП бр. 1588/4, к.о. Конарево, а између осталих и преко КП бр. 1588/1 к.о. Конарево, власништво тужених у ширини од 3 метра. Тужилац је обавезан да туженима плати накнаду за конституисану службеност, а туженима је наложено да уклоне део зидане гараже у ширини од 0,7 метара и дужини од 5,1 метар. Приликом утврђивања ширине пута, суд је, као неспорну, узео међу између парцеле власништва тужених са западне стране према суседу. У извршном поступку је утврђено да спорна гаража од шљака-блокова заузима већи део пута него што је пресудом наложено, тј. да тужени треба да уклоне део зида како би омогућили несметан пролаз тужиоцу.

Увиђајем суда на лицу места и приликом вештачења вештака Јована Мунижабе утврђено је такође да су тужени мењали стање на терену и то тако што су габарити спорне гараже померени, односно нису више онакви какви су били у моменту када је суд са вештаком Слободаном Ваљевцем, у предмету број П-1356/90 излазио на лице места. С обзиром да је наведеном пресудом конституисано право службености, а да пресуда не може да се изврши због тога што је на траси пута део зидане гараже туженика, то је суд усвојио тужбени захтев тужиоца и наложио туженима да сруше део гараже како би тужиоцу омогућили несметан пролаз. Првостепени суд је одбио противтужбени захтев противтужиоца Живадина за накнаду за срушени објект јер је нашао да противтужиоцу не припада ова накнада, зато што су са изградњом гараже започели по подношењу тужбе за утврђивање права службености, и то на траси за коју су већ узели део новца од тужиоца.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно пресудили када су усвојили тужбени захтев а одбили противтужбени захтев. Наиме, утврђено је да су тужени поставили део гараже на путу у току спора у парници број П-1346/90, те да су дужни да је уклоне. Такође је неоснован захтев за накнаду штете јер су тужени били несавесни градитељи.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1275/95 од 12. априла 1995)

УКЊИЖБА ПРАВА СВОЈИНЕ

Уговор о продаји закључен њиме њуномоћника на којем су њијиси уговорника оверени код суда предсјавља ваљану исправу за укњижбу права

својине на нејокрейнось, ња уз захтѣв за укњижбу није нужно да се њоред уговора њодноси и њуномоћ на основу које је уговор оверен, односно закључен, њошњо земљинонокњижни суд није овлашћен да исьишјује ваљаносѣ њуномоћја на основу кога је овера њошњиса на уговору извршена, јер је њо овлашћен да чини орѣан који је уговор оверио.

Из образложења:

Првостепени суд је одбио да спроведе укњижбу купопродајног уговора због тога што уз захтев за укњижбу предлагач није доставио и оригиналну пуномоћ од продавца непокретности за лице које је као пуномоћник закључило купопродајни уговор и на истом оверило код суда потпис уместо продавца.

Окружни суд је преиначио првостепено решење и дозволио тражену укњижбу налазећи да купопродајни уговор поднет уз захтев за укњижбу представља приватну исправу која испуњава све прописане услове предвиђене правним правилима земљишнокрњижног права садржаним у параграфу 36, ст. 1 Закона о земљишним књигама, те да уз захтев, осим купопродајног уговора, није нужно подношење пуномоћја за лице које је у име продавца закључило купопродајни уговор и оверило потпис на уговору код суда.

(Решење Окружног суда у Зрењанину број Гж. 274/96 од 29. фебруара 1996)

УКЊИЖБА ПРАВА ЗАЈЕДНИЧКЕ СВОЈИНЕ

Оверена њисмена изјава о реѣулисанју заједничке имовине брачних друѣова, сѣичене заједничким рагом и улаѣањем у изѣрадњу њиачно означене сѣиамбене зѣраде, ѣредсѣавља ваљану исьраву за укњижбу заједничке имовине у земљиноне књиге у неопредељеном сразмеру са ѣравом коришћења земљинона на којем је зѣрада ѣодишњуѣа.

Из образложења:

Решењем првостепеног суда одбијен је предлог за дозволу укњижбе заједничке имовине на некретности уписаној у зк. ул. бр. 1471 к. о. К. стамбеној згради у К. у Улици М. Остојина у неопредељеном сразмеру у корист досадашњег власника и предлагача, а на основу оверене писмене изјаве о регулисању имовинског права на означеној непокретности. Окружни суд је преиначио првостепено решење тако што је дозволио тражену укњижбу. Ово из разлога што оверена писмена изјава о регулисању заједничке имовине у суштини представља споразум брачних другова у смислу одредбе члана 327 Закона о браку и породичним односима (*Службени ѣласник РС*, број 22/80) који испуњава све услове прописане правним правилима земљишнокрњижног права, садржаним у параграфима 36 и 39 Закона о земљишним књигама, према којима се укњижба земљишнокрњижних права може вршити на основу јавних и приватних писмених исправа на којима је потпис оверео суд и које садрже тачну ознаку земљишта, означање особа које учествују у послу, права у погледу кога се укњижба има извршити и изричиту изјаву оног чије се право ограничава, оптерећује, укида или преноси на другу особу да пристаје на укњужење.

(Решење Окружног суда у Зрењанину број Гж. 369/94 од 29. септембра 1995)

УКЊИЖБА ЕТАЖНЕ СВОЈИНЕ

За укњижбу својине на посебним деловима зграде пошребно је земљишнокрњижном суду поднећи план посебних делова зграде који мора бити израђен од стране стручног лица и потврђен од стране надлежног општинског органа.

Из образложења:

Решењем окружног суда потврђено је решење првостепеног суда којим је одбијен захтев за укњижбу права својине на означеној непокретности после деобе имовинске заједнице, пошто план – етажни елаборат који је предлагач уз захтев поднео – није био одобрен од стране надлежног органа, како то прописује одредба члана 38, став 1 Закона о својини на деловима зграда РС, нити је тај недостатак предлагач отклонио након што га је првостепени суд позвао да то учини.

(Решење Окружног суда у Зрењанину број Гж. 1268/94 од 29. децембра 1995)

2. ОБЛИГАЦИОНО ПРАВО

А. Уговорно право

КАПАРА КОД УСМЕНОГ УГОВОРА О ПРОДАЈИ НЕПОКРЕТНОСТИ

Споразум о капари представља акцесорни уговор у односу на уговор чијем обезбеђењу служи. Пошто усмени уговор о купопродаји непокретности не производи правна дејства услед недостатка законом прописане форме, то је и уговор о капари ништав, па је тужени дужан да сходно чл. 104 ЗОО тужиоцу врати износ који је примио по основу капаре.

Из образложења:

У проведеном поступку утврђено је да су парничне странке, почетком јуна месеца 1992. године, закључиле усмени уговор о купопродаји плаца. Споразумели су се о висини купопродајне цене, и о томе да ће писмени уговор о купопродаји закључити када тужени изврши пренос непокретности на своје име, те изврши и цепање дела парцеле који продаје тужиљи. Тужиља је туженом том приликом исплатила 1.000 DM на име капаре. До закључења писменог уговора о купопродаји није дошло. Тужени одбија да тужиљи врати примљених 1.000 DM, већ само 500 DM, па је предмет спора у овој парници захтев тужиље да јој тужени врати 1.000 DM датих на име капаре.

С обзиром на тако утврђено чињенично стање, нижестепени суд је основано закључио да је усмени уговор парничних странака о купопродаји плаца апсолутно ништав јер није закључен у законом прописаној форми, те да је стога туженик, сходно одредби члана 104 Закона о облигационим односима, дужан да врати тужиљи оно што је од ње примио по основу ништавог правног посла.

Наиме, правилан је став нижестепеног суда да споразум о капари представља акцесорни уговор у односу на уговор чијем обезбеђењу служи. Пошто уговор о купопродаји не производи правно дејство услед недостатка законом прописане форме, то је и уговор о капари непостојећи, па је стога

нижестепени суд, уз правилну примену материјалног права, одлучио као у изреци побијане пресуде.

Позивање туженика у ревизији на одредбу члана 26 ЗОО није основано јер да би се уговор сматрао закљученим у смислу одредбе члана 26 пом. закона, неопходно је, поред сагласности страна уговорница о битним састојцима уговора, да буду испуњени и посебни услови прописани законом, у погледу форме закључења уговора, одобрења и др. Како предметни уговор о промету непокретности није правно ваљан, то је прелевантно позивање туженика у ревизији на кривцу тужиље за наводни раскид уговора.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2123/94 од 8. јуна 1994)

БРАЋАЊЕ КАПАРЕ ЗБОГ НЕИЗВРШЕЊА ПРЕДУГОВОРА О ЗАКУПУ

Тиме што у уговореном року није обезбедио потребну грађевинску дозволу, као своју уговорну обавезу из спорног предуговора о закупу, тужени је грађанскоправно скривио неизвршење тог уговора од кога је тужилац основано и одустао. Стога је на основу одредбе чл. 80, став 2 ЗОО у обавези да тужиоцу врати примљену капару, са законском затезном каматом израженом од дана подношења тужбе.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, због тога што тужени као закуподавац није до 15. јула 1990. као уговореног рока обезбедио грађевинску дозволу за адаптацију спорног пословног простора, тужилац је као закупац одустао од спорног предуговора о закупу, закљученог неутврђеног дана јуна 1990, а тужени је 26. јула 1990. исти пословни простор издао трећем лицу и одбија да тужиоцу врати капару у износу од 35.000,00 динара, примљену по спорном предуговору о закупу. При таквим околностима судови су законито поступили када су на напред изложен начин уважили захтев тужбе тужиоца поднесене 9. јула 1990.

Тиме што у уговореном року није обезбедио потребну грађевинску дозволу као своју уговорну обавезу из спорног предуговора о закупу, тужени је грађанскоправно скривио неизвршење тог уговора од кога је тужилац основано и одустао. Стога је, на основу одредаба чл. 80, ст. 2 Закона о облигационим односима (Сл. лист СФРЈ бр. 29/78), у обавези да тужиоцу врати примљену капару у износу од 35.000,00 динара са законском затезном каматом траженом од дана подношења тужбе.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3594/93 од 3. новембра 1993)

ПОСЛЕДИЦЕ НЕПЛАЋАЊА ПРЕМИЈЕ ОСИГУРАЊА

Неплатињање премије осигурања у року од годину дана од дана доспелости плаћања има за последицу пресјанак уговора о осигурању по самом закону.

Из образложења:

У спроведеном поступку је утврђено да је због саобраћајног удеса за који је био крив возач чије је возило осигурано код туженог, дошло до оштећења возила тужене. Нижестепени судови су усвојили захтев, заузевши

становиште да је тужени одговоран да плати штету тужиљи на основу уговора о осигурању моторног возила. Због погрешног становишта да је за одговорност тужене на накнаду штете довољно да постоји уговор о осигурању који је закључен потписивањем полисе, судови су пропустили да утврде истицање тужене да није плаћена премија осигурања. Ова чињеница је релевантна за обавезивање на плаћање накнаде штете, јер је одредбом члана 912 Закона о облигационим односима предвиђено да је уговарач осигурања обавезан да плати премију, а одредбом члана 913 истог закона, у ставу 4, предвиђено је да у сваком случају уговор о осигурању престаје по самом закону ако се премија не плати у року од годину дана од дана доспелости.

Такође су судови пропустили да утврде да ли је усвајањем тужбеног захтева прекорачен утврђени лимит.

Одредбом члана 902 Закона о облигационим односима предвиђено је које елементе мора да садржи полиса осигурања. Између осталог је предвиђено да полиса мора да садржи своту осигурања или да је осигурање неограничено. Пошто у полиси није утврђена свота осигурања, нити је назначено да је осигурање неограничено, мора се применити одредба члана 93 Закона о основама система осигурања имовине и лица која упућује на лимит утврђен од стране Савезног извршног већа.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 6149/94 од 7. јуна 1995)

ПРЕСТАНАК УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ

Ако уговорилац осигурања не плати премију до доспелости, уговор о осигурању престаје по самом закону.

Из образложења:

Према члану 913, став 3 Закона о облигационим односима, ако уговарач осигурања доспеу премију не плати до њене доспелости, уговор о осигурању престаје по самом закону после истека 30 дана од дана када је уговарачу осигурања уручено препоручено писмо осигураваача са обавештењем о доспелости премије, с тим да тај рок не може истећи пре него што протекне 30 дана од доспелости премије; а према ставу 4 истог члана, уговор о осигурању престаје по самом закону ако премија осигурања не буде плаћена у року од годину дана од доспелости.

Према утврђеном чињеничном стању, тужиља је имала закључен уговор о дугорочном осигурању, по коме је премија доспела за исплату 5. јануара 1990, а тужени јој није ни упутио препоручено писмо са обавештењем о доспелости премије у смислу члана 913, став 3. Због тога су првостепени и другостепени суд правилно закључили да у смислу члана 913, став 4 истог закона уговор о осигурању није престао до 18. априла 1990, када је наступио осигурани случај, тако да је тужени дужан да тужиљи исплати уговорену накнаду.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 3220/93 од 22. септембра 1993)

ОДГОВОРНОСТ ПРОДАВЦА СТАНА ЗА СКРИВЕНЕ МАНЕ

Тужени као продавац стана одговара тужиоцу као куйцу због мењања пројекта стана по свом нахођењу и без сагласности тужиоца, као и због

скривених мана у виду некавалитетно изведених радова уз уједребу некавалитетног материјала.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да је тужилац купио стан од правног претходника туженог и да је тужена страна, као правни следбеник, извршила одступање од пројекта градње на предметном стану без сагласности тужиоца, као и да је ове радове некавалитетно извела. Странке су уговором предвиделе да тужени одговара за недостатке изведених грађевинских и грађевинско-занатских радова који се појаве у гарантном року од 2 године, док се за уграђену опрему гарантује рок према гарантним листама произвођача. У оба случаја гарантни рок почиње тећи од дана извршеног техничког прегледа.

Суд је утврдио да је тужилац у више наврата ургирао да се радови изведу према уговору, а да тужени то није учинио. Према налазу и мишљењу вештака, тужени је одступио од пројекта без сагласности тужиоца, па је суд утврдио и неизведене и некавалитетно изведене радове, који су описани у изреци првостепене пресуде.

С обзиром на овакво утврђено чињенично стање, које се ревизијом не може побити у смислу одредаба члана 385 ЗПО, суд је правилно применио материјално право када је обавезао туженог да тужиоцу изведе радове ради отклањања недостатака, односно, у противном, да му надокнади вредност наведених а неизвршених радова. Ово због тога што тужени није смео да мења пројект према свом нахођењу, а без изричите сагласности тужиоца, па сноси кривицу што је извршио измену и што су радови некавалитетно урађени, односно што су урађени од некавалитетног материјала. Врховни суд сматра да у конкретном случају постоје материјални недостаци у смислу одредаба члана 479, став 3 Закона о облигационим односима, који се односи на то да ако ствар нема својство и одлуке које су изричито или прећутно уговорене – недостатак постоји. Овде се ради о скривеним недостацима у смислу одредаба члана 482 Закона о облигационим односима, када продавац одговара за недостатке који су се појавили у року од 6 месеци, по закону, односно у року од 2 године, како су странке у конкретном случају уговориле. Како према члану 488 Закона о облигационим односима купац који је уредно обавестио продавца о недостатку може захтевати од продавца да недостатак уклони или да му преда другу ствар без недостатка (то се односи на испуњење уговора), може захтевати снижење цене и изјавити да раскида уговор, а у сваком од ових случајева купац има право и на накнаду штете – неосновано се у ревизији туженог указује на то да је суд погрешно применио материјално право јер је обавезао туженог да поправи ствари, односно уклони недостатке за које је вештак утврдио да су неотклоњиви. Наиме, ствар је купца и његово је право да бира начин како ће се уговор испунити, па пошто је он тражио испуњење уговора отклањањем недостатака, првостепени суд је донео правилну одлуку када је овако постављен тужбени захтев усвојио, уз обавезу туженог да уколико недостатке не отклони, плати одговарајућу противвредност.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 993/94 од 18. маја 1994)

ПОВРАЋАЈ ЗАЈМА ДАТОГ У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

Ако новчана обавеза, у овом случају зајам, ђласи на ђлаћање у сђirannoј валути али се њено испуњење може захђевати само у домаћем новцу, суд ће

дужника зајма обавезати на исплату динарске вредности износа ситране валуте по најповољнијем курсу на дан исплате, по коме пословна банка у месту плаћања откупује ефективну ситрану валуту, с тим што за време од доцње до исплате тужиоцу као повериоцу припада домицилна камата у динарској противвредности обрачунајној на исти начин.

Из образложења:

Из утврђеног чињеничног стања на коме су засноване пресуде ниже-степенних судова произлази да је почетком лета 1990. године тужилац туженој дао на зајам 1.500 DM, с тим да му зајам врати до септембра 1990. године. Тужена се није придржавала уговореног рока враћања зајма, па је тужилац после тог рока више пута тражио од тужене повраћај зајма, али тужена то није испунила. Тужилац је једном приликом био у кући тужене заједно са сведоком Хадмић Живом и тражио је повраћај зајма; тужена није оспаравала постојање дуга, већ је пред тим сведоком и сама рекла да се ради о зајму датом у немачким маркама. Из ових чињеница нижестепени судови су закључили да је тужбени захтев тужиоца основан јер тужена није вратила примљени зајам од 1.500 DM иако је рок за исплату протекао, те је пала у дужничку доцњу.

По оцени овога суда, тужена у својој ревизији основано указује да је на основу оваквог утврђеног чињеничног стања, пресудама нижестепених судова, погрешном применом материјалног права пресуђено у погледу плаћања камате као споредног потраживања на главницу динарске противвредности стране валуте, као и начин утврђивања курса стране валуте.

Наиме, по становишту овога суда, ако новчана обавеза гласи на плаћање у некој страниој валути али се њено испуњење може захтевати само у домаћем новцу, суд ће дужника обавезати на исплату динарске вредности износа стране валуте по најповољнијем курсу на дан исплате, по коме пословна банка у месту плаћања откупује ефективну страну валуту, с тим што за време од доцње до исплате повериоцу припада домицилна камата у динарској противвредности обрачунајној на исти начин.

Када се ово има у виду, с обзиром на утврђене чињенице да је тужена добила на зајам 1.500 DM и да је рок за враћање протекао, тужена дакле није испунила своју обавезу – нижестепени судови су правилно закључили да је основан тужбени захтев у погледу враћања дуга, али су, међутим, погрешном применом материјалног права одредили обрачунајни курс динарске противвредности стране валуте, као и метод обрачуна камате на износ главнице за време од доцње до исплате.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3574/93 од 27. октобра 1993)

НЕМОГУЋНОСТ ИСПУЊЕЊА ОБАВЕЗЕ

Радња изградње сјоменика довољно је конкретизована и независна од радње посматрања што сјоменика на месту гробља, па с обзиром на то да је суштина уговора о делу и обавезе тужених као каменорезаца била да према нацрту тужиоца ураде сјоменик за означену уговорену цену – не може се узети да тужени нису могли да ураде сјоменик до уговореног рока зато што тужилац није припремио ојсек за посматрање што сјоменика.

Из образложења:

Предмет спора у овој парници је тужбени захтев за извршење уговора о делу, који је тужилац као наручилац посла закључио са туженицима као посленицима 8. септембра 1987.

У поступку пред првостепеним судом утврђено је да туженици предметни споменик нису израдили у уговореном року, зато што тужилац своју обавезу из уговора, у вези са обезбеђењем гробног места и бетонирањем опсека ради постављања тог споменика, није благовремено извршио. Пошто тужилац није инсистирао на извршењу уговора, нити је његово испуњење захтевао, и пошто је у међувремену тужени Драган због слабог здравственог стања престао да обавља каменорезачку делатност, нижестепени судови су закључили да је обавеза туженика из тог уговора престала, јер је његово испуњење постало немогуће, па су применом одредаба члана 354 Закона о облигационим односима тужбени захтев као неоснован одбили.

Врховни суд код оцене навода изјављене ревизије налази да се такво правно становиште нижестепених судова ревизијом основано побија због погрешне примене материјалног права.

Пре свега, из чињеница утврђених у поступку не може се за сада извести закључак да су се стекли законски услови за престанак обавезе тужених због немогућности испуњења, јер се првостепени суд није ни упуштао у расправљање околности које под одређеним условима у складу са одредбом чл. 354 ЗОО могу довести до гашења облигације. Осим тога, правило о престанку облигације због немогућности извршења радњи примењује се у случају кад дужник докаже да наступање немогућности није могао да спречи, отклони или избегне, и ако је до тога дошло пре истека рока који је одређен за испуњење обавезе туженог.

У конкретном случају, првостепени суд је као разлог немогућности испуњења обавезе тужених навео околност што је тужени Драган престао да обавља каменорезачку делатност, полазећи при том од претпоставке да он за то није крив, јер тужилац није извршио припремне радње које су, сходно уговору, биле нужне за постављање предметног споменика.

Међутим, како је сама радња изградње споменика довољно конкретизована и независна од радње постављања споменика на месном гробљу, и с обзиром на то да је суштина уговора и обавезе тужених као каменорезача била да према нацрту тужиоца ураде споменик за означену уговорену цену – то се и не може узети да туженици споменик нису могли да ураде до 20. новембра 1987. зато што тужилац није припремио опсек за постављање тог споменика. Ово тим пре, јер је тужилац испуњење обавезе тужених прихватио и захтевао да споменик ураде и након протекла уговореног рока, што се види из садржине његовог дописа од 7. новембра 1989, којим је истовремено туженика обавестио да је све припремне радове за постављање тог споменика завршио, а што упућује на закључак да је имао интереса да му се облигација испуни и у продуженом року.

Према томе, неприхватљив је закључак судова да су разлози одлагања изградње споменика основ да се туженици ослободе битне обавезе из уговора; утолико пре, јер се првостепени суд фактички није ни упуштао у извиђање околности и утврђивање чињенице када је тужени Драган престао да обавља каменорезачку делатност и, с тим у вези, када је тужилац припремио опсек

за постављање тог споменика, па је онда нејасно и неразумљиво на основу чега је суд закључио да је тужилац искључиво крив што туженици тај посао из уговора нису извршили.

И на крају, ако је уговор са тужиоцем о изради предметног споменика закључио само тужени Драган, онда је нејасно и неразумљиво због чега је тужбом обухваћен и тужени Воја, ако такву обавезу није преузео. У супротном, ако је према чињеничним наводима тужбе тачно да је тај туженик власник каменорезачке радње и ако је заједно са туженим Драганом преузео обавезу израде предметног споменика, онда сама околност што је тужени Драган, услед лошег здравственог стања, престао да обавља каменорезачку делатност, не би могла ослободити те обавезе и туженог Воју. Пошто су чињенице о постојању потпуне пасивне легитимације овог туженика и његов однос према извршењу спорног уговора од одлучујућег значаја, то је, ради утврђивања материјалне истине и правилне примене материјалног права, првостепени суд био дужан да све те чињенице расправи и утврди.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 5007/92 од 24. фебруара 1993)

ШТЕДЊА И ПРАВА ДЕПОНЕНТА

Дейоненџ има право да у сваком тренутку располаже новцем на својој штедној књижици, док банка има обавезу да новац врати када га дейоненџ затражи у складу са уговором или условима штедње.

Из објашњења:

У проведеном поступку је утврђено да је између парничних странака закључен уговор о новчаном депозиту, по ком уговору тужилац на штедној књижици има девизна средства у износу означеном у првостепеној пресуди, а да је тужена на захтев тужиоца одбила да му та средства исплати.

Код тако утврђеног чињеничног стања нижестепени судови су, правилном применом одредбе члана 1035, став 2 Закона о облигационим односима, тужену банку обавезали да тужиоцу исплати девизна средства означена у првостепеној пресуди. Наведеном законском одредбом је прописано да уговором о новчаном депозиту банка стиче право да располаже депонованим новцем и дужна је да га врати према условима предвиђеним у уговору, односно штедној књижици. Ако није супротно уговорено, депонент, на основу одредбе из члана 1038, став 2 Закона о облигационим односима, има право да располаже делом салда или целим салдом у сваком тренутку.

Из цитираних законских одредаба произлази правилан закључак нижестепених судова да депонент има право да располаже салдом у сваком тренутку, док банка има обавезу да новчани депозит врати када га депонент, у складу са уговором или условима штедње, затражи. С обзиром на то да су између тужиоца и тужене према закљученом уговору испуњени услови за повраћај спорног штедног улога, тужена банка је, као учесник облигационог односа у конкретној правној ствари, правилно обавезана да изврши своју обавезу из уговора, сходно одредби из члана 17 Закона о облигационим односима.

Како је, улагањем штедног улога, између тужиоца и тужене банке успостављен грађанскоправни однос који се по правилној оцени нижестепених судова има расправити по прописима који регулишу односе између банака и

депонената – на правилност побијане пресуде нема утицаја ревизијски навод којим се указује на посебне позитивне прописе у области банкарског и девизног пословања. Тужена је у уговорном односу са тужиоцем и према наведеној законској одредби дужна да изврши своју обавезу из уговора, а чињеница што не располаже средствима потребним за повраћај не утиче на основаност постављеног тужбеног захтева.

Из свих наведених разлога проистиче да се у ревизији неосновано указује и на одлуку гувернера НБЈ о условима и начину давања краткорочних кредита банкама на основу дефинитивне продаје депоноване девизне штедне грађана. Како су уплате и подизање новца као акти располагања салдом, који се могу предузимати у свако доба, регулисани принудним прописима, то се њихов режим не може мењати актима носиоца монетарне власти.

Како је предмет новчаног депозита била страна валута, тужена је у обавези да исту врати тужиоцу према условима из уговора о новчаном депозиту, а ти услови су, по одредби чл. 1035, ст. 2 Закона о облигационим односима, једино релевантни при утврђивању обавезе враћања депонованог новца.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 1729/95 од 28. априла 1995)

ПРАВО ДЕПОНЕНТА ДА ПОДИГНЕ ШТЕДНИ УЛОГ

Депонент има право да располаже својим штедним уложом.

Из образложења:

У току поступка пред првостепеним судом, а што је међу странкама и неспорно, утврђено је да тужилац има код туженог отворену девизну штедну књижицу, ближе наведену у изреци првостепене пресуде, на којој је салдо 13.392,52 USA долара. Тужена банка одбија да тужиоцу исплати наведени износ, па су због тога нижи судови правилно одлучили када су је обавезали на плаћање утуженог износа.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4920/94 од 26. октобра 1994)

ОБАВЕЗА БАНКЕ ДА ИСПЛАТИ ДЕВИЗНУ ШТЕДЊУ

Располагање девизним рачунима и девизним штедним уложима грађана регулисано је, пре свега, Законом о девизном пословању и пратећом одлуком о начину враћања девизних рачуна и девизних штедних улога домаћих и страних физичких лица. Одредбама ових прописа предвиђене су намене за које се девизе могу користићии и утврђен је начин плаћања девизног штедниш према иностранству, односно прописани су услови за подизање ефективних страних новца. Међушим, ни ови прописи, а ни остали важећи савезни прописи не искључују и не ограничавају право девизног штедниш на подизање сопствених девизних средстава.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је код тужене банке отворио девизну штедну књижицу на коју је уложио одређена девизна средства, чија висина међу парничним странкама није спорна. На захтев тужиоца тужена банка је одбила да изврши исплату, па је предмет тужбеног захтева обавезивање тужене банке да тужиоцу исплати његов девизни штедни улог.

С обзиром на утврђено чињенично стање, нижестепени судови су правилно закључили да је захтев тужиоца основан и да је тужена банка, у складу са одредбом чл. 1035 и 1043 ЗОО, у обавези да тужиоцу исплати његов девизни штедни улог.

Тужена банка се у ревизији неосновано позива на одредбе посебних савезних прописа који регулишу ову материју, јер ти прописи не ослобађају тужене банке од обавезе на повраћај депоноване девизне штедне.

Наиме, располагање девизним рачунима и девизним штедним уложима грађана регулисано је, пре свега, Законом о девизном пословању и пратећом одлуком о начину вођења девизних рачуна и девизног штедног улога домаћег и страног физичког лица. Одредбама ових прописа предвиђене су намене за које се девизе могу користити и утврђен је начин плаћања девизног штедише према иностранству, односно прописани су услови за подизање ефективног страног новца. Међутим, ни ови прописи, а ни остали сада важећи савезни прописи не искључују и не ограничавају право девизног штедише на подизање сопствених девизних средстава. Посебни савезни прописи на које се тужена банка позива у ревизији не могу се применити на одлуку о тужбеном захтеву јер они регулишу однос Народне банке Југославије и пословних банака по основу депоноване девизне штедне и нису меродавни за расправљање односа између пословне банке и девизног штедише.

Према томе, како је тужилац захтевао исплату свог девизног штедног улога, тужена банка је била у обавези да његовом захтеву удовољи.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3338/94 од 13. јула 1994)

РАСКИД УГОВОРА О ШТЕДЊИ

Подношење тужбе са захтевом за исплату девизних средстава са девизне штедне књижице на којој су средства орочена, представља акти којим се изражи раскид уговора о ороченој девизној штедњи, па се у ревизији тужене банке неосновано исциче да тужилац није поднела одредбе уговора. Како је тужба поднета у року од 30 дана по истеку уговореног рока, очигледно је да тужба у свему замењује писмени раскид уговора, односно, ошказ уговора, како се то према условима банке захтева.

Из образложења:

У првостепеном поступку је било неспорно да је тужилац код тужене банке отворила две девизне штедне књижице на које је уложила одређену своту девизних средстава. Једна књижица је отворена као улог на штедњу по виђењу, а друга са ороченим средствима, с тим што је период орочења истекао 29. децембра 1992. Према ближим условима за удруживање, прикупљање, прибављање и усмеравање средстава тужене банке, девизни штедни улози који су орочени на одређено време исплаћују се по истеку времена које је уговорено приликом депонovanja средстава, односно по истеку уговореног рока од дана када је депонент писменим путем отказао банци орочавање штедног улога. Ако улагач у року од 30 дана по истеку уговореног рока не подигне или писмено не откаже орочавање девизног штедног улога, уговор се аутоматски обнавља на нови (исти) рок и под условима који важе на дан истека уговореног рока. Пошавши од тога да је тужилац поднела тужбу суду 29. јануара 1993, а да је утврђено да је период орочења истекао 29. децембра 1992,

судови су правилно закључили да је тужена банка у обавези да исплати тужиљи утужена девизна средства са законском домицилном каматом, јер је подизањем тужбе орочена девизна штедна књижица разорочена.

По оцени Врховног суда, подношење тужбе са захтевом за исплату девизних средстава са девизне штедне књижице на којој су средства орочена, представља акт којим се тражи раскид уговора о ороченој девизној штедњи, па се у ревизији тужене банке неосновано истиче да тужила није поштовала одредбе из уговора. Како је тужба поднесена у року од 30 дана по истеку уговореног рока, очигледно је да она у свему замењује писмени раскид уговора, односно отказ уговора, како се то према условима тужене банке захтева.

Полазећи од погрешне претпоставке да суд превремено раскида уговор о орочењу, тужена банка извлачи погрешан закључак да је суд неосновано досудио тужиоцу ону камату која се даје на орочена девизна средства. Пошавши од неспорне чињенице да је период орочења истекао 29. децембра 1992, да је тужба поднета 29. јануара 1993, суд је, по оцени Врховног суда, донео правилну одлуку, јер се овде не ради о превременом раскиду уговора већ о раскиду који је наступио по истеку рока орочења, па тужиоцу припада камата обрачуната на орочена девизна средства, све према закљученом уговору.

У погледу повраћаја девизних средстава које је тужена банка примила као улог на штедњу по виђењу, судови су такође правилно применили материјално право, јер тужила као депонент има право располагања овим својим средствима у сваком тренутку када од банке буде тражила њихов повраћај. Оваква одлука суда донета је у складу са одредбама Закона о облигационим односима које обухватају новчани депозит и улог на штедњу. Наиме, странке су закључиле уговор о штедњи под условима предвиђеним у члановима од 1035 до 1046 Закона о облигационим односима, па како је уговор закон за странке, тужени је дужан да испуњава своје обавезе које је уговором преузео.

У том смислу, тужена банка неосновано указује на савезне законе који се односе на режим располагања девизним штедним улозима грађана, јер је примена ових савезних прописа у конкретном случају сувишна, с обзиром на то да су странке, како је већ истакнуто, закључиле уговор под условима из наведених чланова Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4498/94 од 29. септембра 1994)

ИСПЛАТА ДЕВИЗНОГ ШТЕДНОГ УЛОГА

За девизне штедне улоге меродавне су одредбе чл. 1035 до 1046 Закона о облигационим односима о новчаном депозиту и улогу на штедњу, јер наведене одредбе не праве никакву разлику у томе да ли је депозит или улог био у динарским или девизним средствима, те се не може ограничавати право тужиоца на расположива средства, тј. да захтева исплату са свој девизног рачуна у страним валутама.

Из образложења:

У поступку је утврђено да је тужилац власник депонованих девизних средстава, те да је тужена банка одбила да му исплати износ од 723,019 канадских долара, колико се налази на његовој штедној књижици.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно поступили кад су закључили да тужилац има правно овлашћење да тужбом захтева исплату делонованих девизних средстава јер је банка одбила да му исплати ова девизна средства сагласно уговору.

По становишту ревизијског суда, за девизне штедне улоге меродавне су одредбе чл. 1035 до 1046 Закона о облигационим односима о новчаном депозиту и улогу на штедњу, јер наведене одредбе не праве никакву разлику у томе да ли је депозит или улог био у динарским или девизним средствима, те се не може ни ограничавати право тужиоца да у границама расположивих средстава захтева исплату са свог девизног рачуна у страниј валути. Према одредбама чл. 1035 Закона о облигационим односима, уговор о новчаном депозиту је закључен када се банка обавезала да прими а депонент да положи код банке одређен новчани износ. Депонент ималац девизне штедне књижице остаје власник уложених девизних средстава и има право да располаже делом или целим улогом у сваком тренутку ако улог остави по виђењу.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2858/94 од 21. јуна 1994)

РАСПОЛАГАЊЕ ШТЕДНИМ УЛОГОМ ПРЕКО ПУНОМОЋНИКА

Тужилац је пред судом оверио пуномоћје којим је овластио сада пок. Д. Ђ. да са његових девизних штедних књижица у његово име подиже девизна средства и то без икаквих ограничења. Последицајући по овом овлашћењу Д. Ђ. је издао налог банци да са ових девизних штедних књижица исплати динарску противвредност одређеног износа USA долара за кувовину његовог сина. Банка је исплатила по овом налогу попуно правилно, па на њеној страни нема пројекта није одговорности за штећу.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у поступку, тужилац је дана 29. априла 1992, под бројем Ов. 3380/92, пред Општинским судом у Трстенику оверио пуномоћ којом је овластио сада пок. Душана Ђорђевића из Трстеника да у његово, тужичево име, са три девизне штедне књижице тужиоца које се воде код тужене банке може подићи девизна средства. Користећи ово овлашћење, дана 4. маја 1992, сада пок. Душан Ђорђевић дао је налог да се са девизне штедне књижице тужиоца (која се води код тужене банке под бројем 13-53-301224) изврши пренос износа од 1.993,49 USA долара у динарској противвредности од 65.898,00 динара на предузеће ДД „Гоч“ у Трстенику, на име купопродајне цене за свој стан. Тужена банка, односно њен радник извршио је дати налог.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су нашли да је неоснован тужбени захтев да се тужена банка обавезе да тужиоцу исплати динарску противвредност наведеног износа USA долара према курсу на дан исплате. За ову одлуку дати су разлози које у целини прихвата и Врховни суд, па не стоје наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

Наиме, тужилац је пред судом оверио пуномоћ, којом је овластио сада пок. Душана Ђорђевића да у његово име, са његових девизних штедних књижица код тужене банке, може подићи девизна средства која се на њима

налазе. Пуномоћ није садржала никакво ограничење. У овакој ситуацији је сада пок. Душан Ђорђевић био овлашћен да слободно располаже девизним средствима. Поступајући по овлашћењу, он је наложио да се од девизних средстава изврши исплата купопродајне цене за свој стан, у динарској противвредности износа од 1.993,49 USA долара. Радник тужене банке је био у обавези да овакав налог изврши.

Према томе, неосновано се ревизијом истиче да пуномоћ није садржала налог за исплату динарске противвредности девизних средстава. Пуномоћ није садржала ограничење ове врсте, а у спорном времену је исплата са девизних штедних књижица била могућа једино у динарској противвредности девизних средстава, па пок. Душан Ђорђевић у то време није ни могао другачије да подигне девизна средства, него у динарској противвредности.

Поред тога, без утицаја је навод ревизије којим тужилац истиче да га је пок. Душан Ђорђевић преварио. Овај навод везан је за однос тужиоца и пок. Душана Ђорђевића, односно његових наследника, а не тужиоца и тужене банке. Радник банке је морао да поступи према издатој пуномоћи, што је и учинио.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4684/93 од 2. фебруара 1994)

ОСИГУРАЊЕ – ВРЕДНОСТ ОСТАТКА ВОЗИЛА

Код обрачуна висине материјалне штете на возилу мора се узети у обзир вредности остатака возила код тужаоца, па износ те вредности објекти од вредности новог возила, као и вредности процене амортизације возила до које је дошло употребом возила до тренутка настанка штете.

Из образложења:

Тужилац је тужбеним захтевом, постављеним 11. јуна 1993, тражио да се обавезе тужени да му на име накнаде штете плати износ од 27.069.976.965 динара.

У поступку је утврђено да је 13. децембра 1991. закључен уговор о каско осигурању моторног возила марке „опел вектра“ 1,8 ГЛ, производње 1991. године, ГМ 22-90, које је увезено из Аустрије. Такође је утврђено да је на предметном возилу наступила тотална штета и да је тужени у вансудском поступку платио тужиоцу 3.433.037 динара. Спорна у овој парници је вредност остатка предметног возила.

На основу допунског налаза вештака машинске струке Слободана Димитријевића од 28. априла 1993, утврђено је да вредност остатка предметног возила износи 14% од вредности возила пре настале штете. Такође је утврђено да је вредност предметног возила дана 23. марта 1992, када је извршен обрачун и када је тужиоцу исплаћен део штете, износила 10.289.240 динара. Пошто је тужени у вансудском поступку тужиоцу исплатио 3.433.037 динара, то је своју обавезу испунио у 33,37 процената, што значи да дугује још 66,63% од вредности возила.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су усвојили тужбени захтев.

Одредбом члана 189, став 2 Закона о облигационим односима, прописано је да се висина накнаде штете одређује према ценама у време доношења судске одлуке, изузев случаја када закон наређује што друго.

Имајући у виду цитирану законску одредбу, правилан је закључак нижестепених судова да је тужени дужан да тужиоцу накнади штету према ценама у време доношења првостепене пресуде. Према профактури предузећа „Аутопромет 2“ Београд, цена возила ове марке са урачунатом царином без пореза на промет износи 24.622.602.000 динара, а уз додатак пореза на промет по стопи од 65% износи 40.627.373.000 динара. Према томе, пошто остатак возила по налазу наведеног вештака износи 66,63%, а то је 27.069.976.966 динара, правилно су нижестепени судови применили материјално право када су обавезали туженог да овај износ плати тужиоцу. За ову одлуку дати су разлози које као правилне у свему прихвата и Врховни суд, па су неосновани наводи у ревизији о погрешној примени материјалног права.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 67/94 од 2. марта 1994)

ОСИГУРАЊЕ – СТРАНАЦ

Странац као тужилац има право да у смислу чл. 50а Закона о девизном пословању од организације за осигурање тражи исплату у причињене штете у страном валути. Међутим, тужени одговара тужиоцу за накнаду штете само до висине осигураног износа, који представља лимит обавезе туженог. Како се спорна штета мора изразити у страном валути, треба утврдити колико је износила осигурана сума у тој валути према курсу на дан закључења уговора, па би овај девизни износ представљао лимит обавезе туженог.

Из образложења:

Предмет тужбеног захтева је накнада штете коју је тужилац претрпео у саобраћајној незгоди, проузрокованој кривицом осигураника туженог.

Из списка предмета произлази да је возило тужиоца оштећено у саобраћајној незгоди дана 24. фебруара 1993. и да је ову незгоду проузроковао Александар Петровић, осигуран код туженог по основу осигурања аутоодговорности. Из списка такође произлази да је тужилац извршио оправку свога возила у сервису у Истанбулу и да трошкови ове оправке износе 43.654.800 турских лира.

Нижестепени судови су закључили да је тужени по основу осигурања аутоодговорности дужан да тужиоцу накнади овако причињену штету, с тим што је другостепени суд, полазећи од одредбе члана 16 Закона о девизном пословању, нашао да тужилац има право само на исплату динарске противвредности спорних девизних средстава.

Међутим, овакве одлуке нижестепених судова засноване су на погрешној примени материјалног права.

Пре свега, основано се у захтеву за заштиту законитости истиче да је другостепени суд погрешно применио одредбу члана 16 Закона о девизном пословању и сходно томе погрешно закључио да тужилац може од туженог тражити само исплату одговарајуће динарске противвредности. Ово због тога што је наведеном законском одредбом прописано да је забрањено плаћање и наплаћивање у девизама или у злату између домаћих лица, између домаћих лица и страних лица у Југославији, ако савезним законом није другачије одређено. Међутим, истим овим законом, и то одредбом члана 50а, прописано је да организација за осигурање исплаћује штету страним лицима у девизама,

те према томе и тужилац има право да тражи од туженог исплату причињене штете у иностраној валути.

Поред тога, основано се и у ревизији и у захтеву за заштиту законитости указује на то да су нижестепени судови приликом утврђивања висине спорне накнаде пропустили да примене Одлуку о измени Одлуке о одређивању најнижих осигураних износа на које се мора уговорити осигурање аутоодговорности за штете причињене трећим лицима (*Службени лист СФРЈ*, бр. 17/92). Наиме, тужени одговара тужиоцу за причињену штету само до висине осигураног износа, с тим што је поменутом Одлуком, која је важила у време закључења предметног уговора, најнижа осигурана сума на коју се мора уговорити осигурање аутоодговорности била прописана (за остала моторна возила) у износу од тадашњих 10.000.000 динара. Ако је и у конкретном случају осигурање уговорено на овај износ, онда би он представљао и лимит обавезе туженог, и тужилац би само до висине тог износа могао од туженог тражити накнаду спорне штете. Како је спорна штета изражена у иностраној валути, морало би се утврдити колико је износила осигурана сума у овој валути према курсу на дан закључења уговора, па би овај девизни износ и представљао лимит обавезе туженог.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 286/94 и Гзз. бр. 3/94 од 22. фебруара 1994)

ПРЕТПЛАТНИЧКИ ТЕЛЕФОНСКИ УГОВОР

Питање престанка претплатничког односа у вези са телефонским прикључком није у надлежности суда, већ је то ствар административног (управног) поступка.

Из образложења:

У поступку је утврђено да је тужила на основу купопродајног уговора број 3169/91 од 19. јуна 1991. купила кућу (стамбени објекат) и телефонски прикључак који је остао у стамбеној згради која је била предмет куповине по уговору, пошто у то време тужени још није био завршио нови стамбени објекат у који се касније уселио. Тужила је непрекидно користила телефонски прикључак све до априла месеца 1992. године, када је првотужени Милан Дражић телефонски прикључак заједно са телефонском инсталацијом преместио и уградио у свој нови стамбени објекат на истој адреси.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, другостепени суд је правилно одлучио кад је укинуо првостепену пресуду и одбацио тужбу, јер питање престанка заснивања претплатничког односа у вези са телефонским прикључком није у надлежности суда, већ је то ствар административног (управног) поступка.

Наиме, одредбом члана 75, став 1, тачка 4 Закона о ППТ услугама прописано је да претплатнички однос између телефонског претплатника и ППТ организације може престати ако се телефонски претплатник исели из свог стана односно пословне просторије, а свој телефонски уређај остави на коришћење новом кориснику тог стана односно пословне просторије. Чињеница да је тужила наставила да користи претплатнички уређај до априла 1992. године не значи да је она тиме засновала претплатнички однос у смислу Закона о ППТ услугама и тада важећих општих услова за вршење ППТ услуга.

Пошто тужила није имала претплатнички однос са туженим другог реда, она није имала ни државину права, па њој остаје да у одговарајућем административном поступку, у смислу позитивних законских прописа, оствари претплатнички однос.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4017/94 од 14. септембра 1994)

ПРЕДМЕТ ИСПУЊЕЊА ОБАВЕЗЕ

Предмет испуњења обавезе у смислу чл. 307 Закона о облигационим односима јесте оно у вези са чим је настао облигациони однос, односно оно што чини садржину обавезе дужника.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, на којем се заснива и побијена другостепена пресуда, произлази да су тужиоци са првотужеником, дана 30. октобра 1980, закључили уговор о уступању на коришћење неизграђеног земљишта у друштвеној својини, уз накнаду, ради изградње кућа за одмор. Према уговору тужиоци су били обавезни да на уступљеним парцелама започну изградњу кућа за одмор у року од 15 месеци, а знатније радове изврше у року од 2 године. У супротном губе то право. Тужиоци су исплатили одређену накнаду за уступљено земљиште. Уговор је оверен код општинског суда, али пренос у земљишним књигама није извршен. Тужиоци раде у иностранству и у предвиђеном року нису отпочели са радовима на изградњи куће за одмор. Првотужена је накнадно, 1983–1984. године, предметно земљиште уступила трећим лицима на коришћење, па је предмет спора у овој парници захтев тужилаца за измену предмета уговора о уступању земљишта на коришћење. Они захтевају да им се уместо првобитно уступљених парцела, које су накнадно уступљене трећим лицима, на коришћење уступе друге две парцеле.

С обзиром на тако утврђено чињенично стање, нижестепени суд је правилно применио материјално право када је тужбени захтев тужилаца одбио као неоснован. И према налажењу Врховног суда, пресудом се не могу вршити измене уговорних одредаба, у том смислу што би био измењен предмет испуњења уговорне обавезе.

Предмет испуњења у смислу чл. 307 Закона о облигационим односима јесте оно у вези са чим је настао облигациони однос, односно оно што чини садржину обавезе.

Парничне странке могу само сагласношћу својих воља да изврше измену појединих одредаба уговора, да траже извршење уговора или раскид уговора уз евентуалну накнаду штете.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4197/93 од 15. децембра 1993)

ОДГОВОРНОСТ ПРОДАВЦА ЗБОГ ЕВИКЦИЈЕ

Зато што је у 3/4 сјорних парцела правноснажно евинцирано, тужилац на основу одредаба чл. 210, став 4 и чл. 395 Закона о облигационим односима основано од тужене тражи исплату динарске прошиввергносћи износа од 13.500 \$FRS, колико износи 3/4 плаћене цене, и то по најповољнијем курсу на дан исплате.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, тужилац је од тужене, по обострано и у целини извршеном уговору од 20. марта 1987, купио спорне парцеле и исплатио јој цену од 18.000,00 \$FRS, али је после тога правноснажном пресудом надлежног суда евинцирано 3/4 тих парцела. При таквим околностима судови нису у свему законито поступили када су на изложени начин у целини уважили тужбени захтев тужиоца.

Због тога што је у 3/4 спорних парцела правноснажно евинцирано, тужилац основано, на основу одредаба члана 210, став 4 и члана 395 Закона о облигационим односима (*Службени лист СФРЈ*, број 29/78), од тужене тражи исплату динарске противвредности износа од 13.500 \$FRS, колико износи 3/4 плаћене цене, и то по најповољнијем курсу на дан исплате. Поред тог износа тужена је у обавези да на основу истих одредаба и оних из члана 214 истог закона, као грађанскоправно несавесна (знала је, морала је знати да продаје туђе), плати тужиоцу и динарску противвредност обрачунате домицилне камате на износ од 13.500 \$FRS за време од закључења спорног уговора 20. марта 1987. до исплате, и то по наведеном, најповољнијем курсу на дан исплате.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3057/94 од 24. августа 1994)

Б. Одговорност за проузроковану штету

МЕШОВИТА (СУБЈЕКТИВНА И ОБЈЕКТИВНА) ОДГОВОРНОСТ

До смрти блиског сродника тужилаца дошло је уједно и његовим наменом компензационом базеном који је изградио првојужени, а другојужени му дао функцију градског јавног купалишта. Иако технички преглед овог базена никада није извршен, није је за њега дао уједно и потребна дозвола, базен је радио као градско јавно купалиште и то без саветничке службе. Зато су оба тужена, по основу мешовите одговорности (и субјективне и објективне), одговорни што је дошло до уједно и његова блиског сродника тужилаца, па су у обавези да тужиоцима солидарно накнаде материјалну и нематеријалну штету коју су због тога претрпели.

Из образложења:

У овој парници није спорно да је 18. августа 1992. несрећним случајем, приликом купања у компензационом базеном који није имао употребну дозволу, настрадао син, односно брат тужилаца.

У првостепеном поступку је утврђено да је првотужени, као инвеститор, ради комплетирања хидроелектране на Завојском језеру, приступио изградњи два компензациона базена који би прихватили воду када хидроелектрана ради. Циљ изградње ових базена је био да прихвате воду из електрана и одатле је контролисано испуштају у реку да се не би угрозио режим Нишаве. Међутим, због недостатка објеката за купање у Пироту, једном од компензационих базена додата је и функција градског купалишта. Зато је један од два компензациона базена задржао основну функцију, док је други базен, у коме се и догодно несрећан случај, пројектован и као градско купалиште. На основу

техничке документације је утврђено да је издато одобрење за градњу тог компензационог базена који би уједно био и градско купалиште.

Суд је утврдио да није извршен технички преглед компензационог базена 2 у делу предвиђеном за купалиште, а како се без техничког прегледа не може издати дозвола за употребу, закључено је да није издато одобрење за употребу базена као градског купалишта.

Вештачењем је утврђено да купалишту недостају пратећи објекти, а да је сам базен довршен, да нису уочљиви пројектантски или извођачки пропусти. Али, пошто није издато одобрење за употребу, није било актуелно ни утврђење пропуста.

Првостепени суд је закључио да постоји објективна одговорност и првотуженог и друготуженог, и то у смислу одредаба члана 173 и 174 Закона о облигационим односима, јер при чињеници да је првотужени инвеститор али да није извршен технички пријем објекта и није издато одобрење за употребу објекта, оба туженика су одговорна за трагичну смрт сина односно брата тужилаца: несрећа је у узрочној вези са прописима о изградњи, употреби и функцији компензационог базена 2 као градског купалишта, који обавезују оба туженика.

Другостепени суд сматра да чињеница што првостепени суд није разјаснио односе првотуженог и друготуженог у вези са изградњом градског купалишта није битна за њихову одговорност према тужиоцима. Наиме, другостепени суд закључује да уколико је узрок смрти утопљење у базену који је имао и функцију градског купалишта, онда се одговорност туженика претпоставља, зато што базен није имао спасилачку службу која би у оваквим случајевима требало да интервенише и спречи утопљење. Ово су разлози због којих је другостепени суд одбио жалбу првотуженог, а жалбу друготужене општине суд одбија због неспорне чињенице да је базен грађен и за потребе градског купалишта, што указује на то да између туженика постоји одређени однос који их повезује око функције градског купалишта, те су они солидарно одговорни за настану штету према тужиоцима, а у смислу одредаба члана 206, ст. 4 Закона о облигационим односима.

У ревизији првотуженог посебно се указује на то да је првостепени суд пропустио да утврди узрочну везу између стања базена и настале последице, поготово с обзиром на чињеницу да се из налаза и мишљења вештака јасно види да базен није имао свлачионице, тушеве и остале пратеће објекте, а да грешке није било у самој конструкцији базена, па то и не може бити у узрочној вези са насталом последицом. У ревизији се истиче мишљење да чак и под претпоставком да су ови недостаци отклоњени, да је извршен технички пријем базена, не би могла да се избегне евентуална кривица, јер узрочна веза може постојати и након пријема у рад.

Поред тога, посебно се указује на пропуст другостепеног суда који у образложењу своје пресуде ставља на терет туженима непостојање организоване спасилачке екипе, а да се из саме пресуде не види на основу којих законских одредаба су туженици били дужни да имају спасилачку екипу, па се указује на то да је суд морао да утврди узрочну везу између оваквог стања и настале последице, односно да је морало да се докаже да до штетне последице не би дошло да је таква служба била организована. И на крају, првотужени оспорава указивање на солидарну одговорност у смислу одредаба члана 206, ст. 4 Закона о облигационим односима, а указује и на то да никада

ни на један начин није манифестовао своју жељу да организује градско купалиште и слично, већ је то било у искључивој надлежности друготуженог.

Разматрајући списе предмета, првостепену и другостепену пресуду, те ревизију првотуженог, Врховни суд сматра да су судови донели правилну одлуку, с тим што се овде не би могло у потпуности сматрати да се ради о објективној одговорности у смислу одредаба чл. 173 и 174 Закона о облигационим односима. Основ одговорности и првотуженог и друготуженог налази се у одредби чл. 154 Закона о облигационим односима, који као основну одговорност предвиђа субјективну одговорност допуњену случајевима објективне одговорности. Наиме, овде је реч о основи одговорности за мешовити случај. Код одговорности за мешовити случај је карактеристично то да је неко скривио неку неправилност, односно пропустио нешто да учини, али из самог тог поступка још не настане штета, већ настане само положај који је подобан за настанак штете. Штета настаје из неког другог, у суштини од странке независног узрока, али она не би настала да не постоји овај положај подобан за настанак штете. Овде се ради о случајевима који не могу да се сматрају скривљеним у правом смислу те речи, јер је веза између радње учиниоца и штете као њене последице прекинута са становишта природне узрочности, али се веза одржава једино са становишта правне узрочности. Зато су ови случајеви мешани и не могу се сматрати нити сасвим скривљеним, а ни случајевима потпуне објективне одговорности.

Зато је правилан став другостепеног суда да је одговорност тужених у томе што су пропустили да изврше радње, односно што нису на адекватан начин обележили да базен за јавну употребу није добио одговарајућу дозволу, односно што нису забранили купање у базену или што нису предузели мере безбедности које закон наређује када се одређени објекти као што су јавна купалишта пуштају у промет. Наиме, у конкретном случају туженици одговарају због тога што су повредили прописе о безбедности, по принципу одговорности за мешовити случај, односно и субјективне и објективне одговорности.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 285/94 од 9. марта 1994)

ШТЕТА УСЛЕД НАПАСАЊА СТОКЕ

Како је тужени своје стога оваца напасао на парцели тужноца, на којој је после брања комбајном остало око 5% необраног и полеглог кукуруза, што је у обавези да тужноцу накнади материјалну штету коју је овај услед стога прејмрио.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтев за накнаду штете која представља последицу напасања оваца туженог на парцелама тужноца.

Наиме, у проведеном поступку утврђено је, што међу странкама није ни спорно, да је тужилац власник парцела бр. топ. 4387/1, 4410/1, 4411/1, 4387/2, 4410/2 и парцеле топ. 4411/2 уписане у катастарској општини Томашевац.

Исто тако је утврђено да је тужилац у току 1987. године ове парцеле засејао кукурузом, који је крајем новембра обрао. После брања комбајном, пошто је кукуруз био полегнут, необрано са овог земљишта остало је око 5% приноса или око 2.660 кг кукуруза у зрну, што је у просеку по једној парцели око 532 кг јер су парцеле број топ. 4411/1 и 4411/2 у ствари једна парцела.

Такође је утврђено да је тужени 30. децембра 1987. и 3. јануара 1988. напасао своје стадо оваца, које броји од 88 до 100 ком., на парцелама тужиоца.

Даље је утврђено да су овце туженог за 2 дана напасања појеле, односно уништиле 1.064 кг кукуруза.

Правноснажном пресудом Општинског суда у Ковачици П. број 210/89 од 4. септембра 1990. тужени је обавезан да тужиоцу по основу накнаде штете преда 200 кг кукуруза влажног зрна.

С обзиром на овако утврђено чињенично стање, правилно је примењено материјално право одредбе члана 155, 184 и 190 Закона о облигационим односима када је тужбени захтев тужиоца за још 864 кг кукуруза влажног зрна усвојен, а одбијен до тражених 6.640 кг, јер ће се досуђеном накнадом материјална ситуација тужиоца довести у оно стање у коме би се налазила да није било штетне радње туженог, па наводи ревизије тужиоца о погрешној примени материјалног права нису основани.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1855/94 од 21. септембра 1994)

ШТЕТА ЗБОГ УГИНУЋА КРАВЕ

Кривица туженог огледа се у томе што је бајати хлеб, уместио на јавну деоницу, бацно у реку Бистрицу, па је поштом велика количина тог хлеба каналом доспела на ливаду тужиоца где га је појела његова крава, што је имало за последицу материјалну блокаду рада бораца и угинуће краве.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у поступку, тужиоцу је дана 19. марта 1989. угинула крава, што је било последица тога да је појела велику количину хлеба који је тужени бацно у реку Бистрицу, а који је потом каналом доспео на ливаду тужиоца. Превелика количина хлеба је условила тоталну блокаду рада бораца, услед чега је дошло до угинућа краве. Крава је била данске расе, стара 5 година, добро ухрањена и стеона.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно усвојили тужбени захтев и туженог обавезали на исплату накнаде штете, јер је до штете дошло искључиво његовом кривицом. За ову одлуку су дати разлози које у целини прихвата и Врховни суд, па не стоје наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

У члану 154, тачка 1 Закона о облигационим односима стоји: ко другоме проузрокује штету, дужан је накнадити је, уколико не докаже да је штета настала без његове кривице. У конкретном случају штета је настала кривицом туженог. Тужени је огромне количине бајатог хлеба бацно у реку Бистрицу, сасвим неконтролисано, иако је у Општини Пећ било општепознато да постоји јавна депонија у селу Велике Сврке, на коју је требало бацити бајати хлеб. С тим у вези, ревизијом се неосновано истиче да је тужени бајати хлеб бацно у реку Бистрицу код места Черане, које је од надлежних органа такође одређено као депонија. Тужени и сам не оспорава да је хлеб бацно у реку Бистрицу, а не на депонију код места Черане. Према томе, Бистрица није могла бити одређена као депонија, па је тужени због оваквог понашања крив за настану штету. Због тога је он дужан да тужиоцу штету накнади. При томе су нижестепени судови приликом одлучивања и одмеравања висине настале

штете правилно пошли од одредаба члана 170, 185, ст. 3 и 189 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 404/94 од 26. априла 1994)

НАКНАДА ШТЕТЕ ЗБОГ ПРЕКИДА ГРАВИДИТЕТА КОБИЛЕ

И поред ујозорења да о широку туженог остави код њега кобилу док се не ождреби, тужилац је ждребну кобилу у деветом или десетом месецу гравидитета одмах преузео и транспортовао је камионом, што је имало за последицу прекид гравидитета, иако да нема одговорности туженог за накнаду овако настале штете.

Из образложења:

У овој парници је утврђено да је тужилац у јулу 1989. године купио од туженог ждребну кобилу у деветом или десетом месецу гравидитета; да се високи гравидитет кобиле у време купопродаје могао и визуелно проценити; да је тужени предлагао тужиоцу да кобилу не води (да остане на његовом трошку) док се не ождреби; да то тужилац није прихватио већ ју је одмах преузео и транспортовао камионом; и да је том приликом за купљену кобилу платио 4.100 немачких марака. Надаље су нижестепени судови утврдили, на основу налаза и мишљења вештака, да је највероватније у току или непосредно после транспорта дошло до прекида гравидитета.

Из утврђеног чињеничног стања, и по оцени Врховног суда произлази правилан закључак нижестепених судова да нема услова за одговорност туженог за накнаду штете. У проведеном поступку није утврђено да је радњама или пропуштањем радњи туженог тужилац трпео штету, што је услов за обавезивање на њену накнаду у смислу одредбе члана 154 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1496/94 од 13. априла 1994)

ДУШЕВНИ БОЛОВИ ЗБОГ ПСОВКЕ

У ситуацији када су односи сираника ограниче поремећени, увреда у виду псовке коју је тужени упутио тужиоцу не проузрокује код тужиоца душевне болове икакве јачине и дужине трајања који би оправдали досуђивање накнаде због повреде части и угледа.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, тужени је правноснажном пресудом кривичног суда оглашен кривим због тога што се 3. јула 1989. из дворишта своје куће обратио тужиоцима увредљивим речима рекавши им „мајку вам ј...“ док су ови радили на својој њиви која се граничи са двориштем туженог и која је предмет међусобног неспоразума, и тиме починио кривично дело увреде. При таквим околностима судови су законито поступили када су на изложен начин одбили захтев тужилаца поднесен 5. јуна 1992.

И по нахођењу овог суда, тужиоцима не припада правична новчана накнада за претрпљене душевне болове због повреде части и угледа у смислу одредаба члана 200, став 1 Закона о облигационим односима (Службени лист СФРЈ бр. 29/78). По мишљењу суда, такву накнаду не оправдавају околности

овог случаја, јер су односи странака и одраније поремећени. Са друге стране, увреда коју је тужени починио не проузрокује код тужилаца душевне болове такве јачине и дужине трајања који би оправдавали досуду спорне накнаде, а супротно није утврђено. Сама околност да је тужени кривично осуђен за спорну увреду није довољна за досуду спорне правичне новчане накнаде. И без такве осуде тужени би због наношења увреде био у обавези да плати такву накнаду под условима из члана 200, став 1 Закона о облигационим односима. То због тога што је парнични суд везан правноснажном пресудом кривичног суда у погледу постојања чињеница утврђених изреком кривичне пресуде, али не и њиховом грађанскоправном квалификацијом.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4221/93 од 15. децембра 1993)

ДУШЕВНИ БОЛОВИ РОДИТЕЉА У СЛУЧАЈУ ТЕЛЕСНЕ ПОВРЕДЕ ДЕТЕТА

Родитељима и другим овлашћеним лицима из чл. 201 ЗОО припада право на новчану накнаду за претрпљене душевне болове ако се ради о нарочито тешком инвалидитету детета и другој наведеној блиској сродника. Како у овом случају код сина тужилаца као последица претрпљене тешке телесне повреде није дошло до нарочито тешког инвалидитета, то тужиоци немају право на новчану накнаду по овом основу.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у поступку, тужилац Горан Тешић је у саобраћајном удесу, који се одиграо 9. новембра 1991. око два часа после поноћи, задобио тешке телесне повреде, ближе описане у разложима пресуде првостепеног суда. Возилом је управљао трећетужени Ненад Лађевац, без возачке дозволе и у алкохолисаном стању.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно одбили тужбени захтев Богдана Тешића и Радојке Тешић, иначе родитеља Горана Тешића, за накнаду штете по основу претрпљених душевних болова због повређивања сина. Наиме, чланом 201, тачка 3 Закона о облигационим односима, родитељима припада правична новчана накнада за душевне болове само у случају нарочито тешког инвалидитета њиховог детета. Међутим, у конкретном случају, тужилац Горан Тешић је претрпео тешку телесну повреду без постојања инвалидитета као последице, па нису испуњени законски услови из наведене одредбе за признавање права на нематеријалну штету његовим родитељима.

Међутим, ревизијом тужилаца основано се истиче да је материјално право погрешно примењено у преосталом одбијајућем делу тужбеног захтева. Висина настале штете није утврђена у складу са чланом 200 Закона о облигационим односима, кад се имају у виду све околности случаја, а пре свега чињеница да је у саобраћајном удесу повређен млад човек (има 22 године) и да је последица те повреде умањење његове општеживотне активности за 50%.

Нижестепени судови су приликом утврђивања одговорности за настану штету правилно пошли од одредбе члана 192 Закона о облигационим односима. Међутим, нису правилно одмерили удео тужиоца Горана Тешића у настанку штете. Он је током војње сазнао да трећетужени нема положен

возачки испит и учествовао је са њим у конзумирању алкохола, а ове две чињенице нису довољне да би се удео тужиоца у настанку штете одмерио са 40%.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 867/94 од 22. јуна 1994)

СТРАХ КОЈИ НИЈЕ ПРИЗНАТ КАО ВРСТА НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ

Страх због неизвесности од последица саобраћајне незгоде и страх за судбину мал. М. и тужиоца А., без обзира на то колико је оправдан и интензиван, не представља и правно признату нематеријалну штету у смислу чл. 200 Закона о облигационим односима.

Из образложења:

Из утврђеног чињеничног стања произлази да је кривицом туженог радника проузрокована саобраћајна незгода у којој је локомотива налетела на путнички аутомобил тужиоца Александра. У овој саобраћајној незгоди погинуо је мал. Милан, син тужиоца Александра и тужиље Љиљане (унук тужиоца Бранислава и тужиље Љиљане В. Јовановић), а тужилац Александар задобио је тешке телесне повреде.

Тужиоци су у овој парници тражили накнаду штете коју су претрпели у саобраћајној незгоди, а предмет спорног дела тужбеног захтева је накнада трошкова сахране и подизања надгробног споменика, као и накнада изгубљене зараде тужиоца Александра, те захтев тужиље Љиљане, Бранислава Јовановића и Љиљане В. Јовановић за накнаду штете на име претрпљеног страха.

Врховни суд налази да су нижестепени судови правилно одлучили о овим захтевима тужилаца.

Наиме, тужиоци су на расправи од 21. децембра 1993. прецизирали свој тужбени захтев за накнаду спорне материјалне штете, тражећи по овом основу износе који су им и досуђени нижестепеним пресудама. Према томе, тужиоци не могу побити правилност нижестепених пресуда којима су судови, у складу са одредбом члана 2 ЗПП, одлучили у границама постављеног захтева, а накнада евентуалне штете коју су тужиоци претрпели због протекла времена и инфлације може се остваривати у посебној парници.

Правилно су судови одлучили и о захтеву тужилаца Љиљане, Бранислава и Љиљане В. Јовановић за накнаду претрпљеног страха, јер страх због неизвесности од последица саобраћајне незгоде и страх за судбину мал. Милана и тужиоца Александра, без обзира на то колико је оправдан и интензиван, не представља и правно признату нематеријалну штету у смислу члана 200 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3703/94 од 27. септембра 1994)

КРИВИЦА КАО ОСНОВ ОДГОВОРНОСТИ

Чињеница да је возило тужиоца било каско осигурано и да је по том основу – по основу каско осигурања – осигураоца одговорности осигураваача за накнаду штете, не искључује кривицу, па самим тим ни одговорности туженог да у постојећој накнади насталој штети, јер је до штетног догађаја дошло искључиво његовом кривицом.

Из образложења:

Предмет спора је накнада штете због уништеног путничког возила марке „пежо 404“, рег бр. БГ 991-47, које је тужилац 12. августа 1969. дао туженом да се послужи. Окружни суд је правилно утврдио околности под којима је туженик поменутог дана слетео возилом са друма код Остружнице, због чега је наступило оштећење возила у тој мери да није постојала економска оправданост да се поправи.

Према правилима имовинског права, која се сходно члану 1106 Закона о облигационим односима имају применити на овај случај, јер је штетни догађај настао пре ступања на снагу поменутог закона, свако је дужан да се уздржи од поступања и радњи којима може другом да проузрокује штету. У складу са истим правилима, уколико се неко лице ипак не уздржи од таквог поступка, дужно је да накнади проузроковану штету. И по томе, имајући у виду околности под којима је тужилац дао туженику да управља возилом и околност под којом је тужени слетео са пута, правилан је закључак окружног суда о постојању кривице туженика за учињену штету тужиоцу и његова је обавеза да га обештети. С тим у вези неоснован је жалбени навод туженог којим поново истиче недостатак пасивне легитимације, везујући такав приговор за чињеницу да је возило тужиоца било осигурано по основу уговорног каско осигурања, којим је овај штетни догађај био покривен. Наиме, и поред чињенице да је возило било каско осигурано, односно да штетни догађај евентуално не искључује одговорност осигураваача по каско осигурању, узрок за штету као последицу туженикове непажње не искључује овог од одговорности по сопственој кривици за учињену штету. Туженик се у овом случају заједно са осигураваачем налази према тужиоцу у положају садужника, што представља однос солидарне облигације, на основу које су сви садужници и сваки посебно обавезани да повериоцу исплате цео дуг.

Неоснован је жалбени навод туженог и поводом приговора о застарелости потраживања. Потраживање накнаде проузроковане штете, сходно чл. 19, ст. 1 Закона о застарелости потраживања који се примењује на овај случај, застарева за три године од тренутка кад је оштећени дознао за штету и за лице које је штету учинило. Питање настало у току спора – да ли је тужилац поднео тужбу у року од те 3 године или по протеку тог рока – расправљано је због недостатка других доказа. Исказ је дао судија у својству сведока, који је у току спора био дужан да цени ову околност, па је суд основано прихватио његов исказ да је тужилац имао податак којим је доказао благовременост поднете тужбе. Овакав закључак првостепеног суда није доведен у сумњу, па га као такав прихвата и Врховни суд.

Неоснован је жалбени навод тужиоца којим се побија висина штете, како у односу на део за који се сматра да је пресуђена ствар, тако и у осталом делу који се жалбом побија. У овом случају у питању је накнада просте штете. Висина просте штете, према правилима имовинског права, одређује се у новцу на основу вредности оштећеног добра пре и после проузроковања штете, а према ценама у време доношења судске одлуке. Одлучујући претходно о висини претрпљене штете у овом спору, пресудом П. 1863/74 од 9. маја 1974, првостепени суд је усвојио тужбени захтев за накнаду штете у износу од 43.550 тадашњих динара, а одбио износ од 16.178 тадашњих динара. Ова пресуда побијана је само жалбом туженика у досуђујућем делу и туженик је у том делу успео. Према томе, постао је правноснажан део пресуде којом је одбијен тужбени захтев на поменути износ од 66.178 тадашњих динара, што представ-

ља 27% у односу на висину штете за уништено возило, коју је суд утврдио, и тај део није побијен жалбом. О том делу тужбеног захтева израженом у поменутом проценту одлучено је сходно чл. 333 ЗПП, па се у односу на висину штете може одлучивати само у 73 процента од висине накнаде која буде утврђена за уништено возило.

Окружни суд је, даље, основано прихватио налаз и мишљење вештака Радосава Збилића, дипл. машинског инжењера, о висини вредности оштећеног возила на дан пресуђења. При том, првостепени суд правилно узима у обзир ову варијанту (од више понуђених) о вредности возила која не обухвата износ царине и пореза (за увезено возило) јер је тужилац, односно његов претходник, како је то правилно утврдио првостепени суд, ослобођен царинских обавеза сходно чл. 18, ст. 1, т. 4 Закона о царинским тарифама. Исто тако, првостепени суд је правилно закључио да вредност оштећеног возила треба умањити за износ вредности остатка возила који је по налазу вештака имао своју цену, а тужилац није могао да се одрекне тог дела на штету туженика. Нема основа ни навод жалбе тужноца за досуђење разлике израчунате по стопи раста цена на мало од 5. маја 1993, јер је вештак валоризовану вредност возила утврдио према моменту пресуђења, пошто од тог момента суд досуђује ову разлику тужноцу.

Разлози о висини штете не доводе се у сумњу ни жалбом туженика, јер је вештак имао у виду и оштећења на возилу настала пре штетног догађаја који је предмет спора у овој парници и правилно утврдио проценат тих оштећења, имајући у виду који су делови општећени и замењени и колики је њихов значај за укупно умањење вредности.

(Пресуда Врховног суда Србије Гж. бр. 259/93 од 1. јуна 1994)

ОДГОВОРНОСТ ПРЕДУЗЕЋА ПРЕМА ТРЕЋИМ ЛИЦИМА

За штету коју радник у раду или у вези са радом проузрокује трећем лицу одговара организација удруженог рада у којој је зајаслени радио у тренутку проузроковања штете, осим ако докаже да је радник у датим околностима поступио онако како је требало.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, правноснажном пресудом Окружног суда у Пећи К. 93/94 од 17. новембра 1986, оглашени су кривим радници туженика Садик Кастрати и Бајрам Шабанај јер су непрописно лагерисали 70 м³ балвана. Због тога, када је син односно брат тужилаца, сада пок. Гани, пролазио путем, балвани су исклизнули и нанели му тешке телесне повреде од којих је умро на лицу места. Оптуженима је изречена казна због кривичног дела против опште сигурности из чл. 164, ст. 2, у вези са чл. 157, ст. 1 КЗК, у вези са чл. 95, 98 и 351 ЗКП. Даље је утврђено да је тужилац Мета на име трошкова сахране имао издатке у износу од 1.000 динара, те да су тужноци живели у истом домаћинству са пок. Ганијем, који је у време смрти имао 18 година.

С обзиром на овакво чињенично стање, Врховни суд налази да је правилном применом материјалног права утврђено да је тужени у обавези да тужоцима надокнади штету јер, према одредби чл. 170, ст. 1 Закона о облигационим односима, за штету коју радник у раду или у вези са радом проузрокује трећим лицима одговара организација удруженог рада у којој је

радник радио у тренутку проузроковања штете, осим ако докаже да је радник у датим околностима поступио онако како је требало поступати. Радници туженика су непрописно поставили балване, и то је имало за последицу смрт блиског сродника тужилаца, што је утврђено наведеном пресудом Окружног суда у Пећи, а у поступку за накнаду штете суд је, у смислу чл. 12 Закона о парничном поступку, у погледу постојања кривичног дела и кривичне одговорности везан пресудом донетом у кривичном поступку, којом се оптужени оглашава кривим.

Правилно је првостепеном пресудом досуђена накнада тужиоцима за претрпљене душевне болове. Наиме, право на накнаду штете због душевних болова проузрокованих смрћу блиског сродника припада, између осталих лица, родитељима погинулог и његовој браћи и сестрама, уколико су са њим живели у истом домаћинству и уколико је постојала између њих трајна заједница живота. Досуђена накнада у конкретном случају представља правичну накнаду као сатисфакцију тужиоцима за душевне болове изазване самим сазнањем за Ганијеву смрт, као и за све касније болове које трпе због губитка сина односно брата, а иста је тужиоцима досуђена у смислу одредаба чл. 200 и 201 Закона о облигационим односима.

На другој страни, стварни издаци тужиоца Мете за трошкове сахране, уобичајене у средини у којој је пок. Гани сахрањен, износе 1.000 динара, па је обавеза туженика на накнаду штете правилно утврђена у смислу одредбе чл. 193, ст. 1 наведеног закона.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 57/94 од 15. новембра 1994)

НЕДОСТАТАК СОЛИДАРНОСТИ ОПШТИНЕ И РЕПУБЛИКЕ ЗА НАКНАДУ ШТЕТЕ

Друготужена општина није грађанскоправно одговорна тужиоцу за насталу штету, јер у време предузимања незаконите радње лице које је проузроковало штету није било у служби органа тужене општине.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, службено лице Међуопштинског секретаријата унутрашњих послова за општине Сомбор, Апатин и Озаци, као органа Аутономне Покрајине Војводине, 18. октобра 1991. незаконито је одузело тужиоцу спорну количину пива у флашама и тако му проузроковало штету у износу од 65.200.000 динара, а новац од одузетог и продатог пива уплаћен је на рачун друготужене Општине Сомбор. При таквим околностима судови нису законито поступили када су на изложен начин обавезали друготужену да тужиоцу плати спорну накнаду штете.

И по нахођењу овог суда, друготужена није грађанскоправно одговорна тужиоцу за накнаду спорне штете. У време предузимања спорне незаконите радње службеног лица, а то значи у време проузроковања штете, оно није било службено лице органа друготужене, па она у смислу одредаба члана 172, став 1 Закона о облигационим односима (*Службени лист СФРЈ* број 29/78) није дужна да накнади тако насталу штету. Са друге стране, према одредбама члана 25, став 2 Устава Републике Србије (*Службени гласник РС* број 1/90), материјалну и нематеријалну штету коју незаконитим или неправилним радом нанесе службено лице или државни орган (став 1 истог члана) дужна је накнадити Република Србија. Стога је ревизија друготужене морала бити

уважена на основу одредаба члана 395, став 1 Закона о парничном поступку, на начин одређен изреком ове пресуде. На то нема утицаја околност што је новац од продаје одузете робе уплаћен на рачун друготужене, јер Уставом и Законом није прописана као одлучујућа и тиче се њених односа са државним органом чије је службено лице извршило спорно одузимање.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1964/94 од 1. јуна 1994)

ОПАСНА СТВАР И ПОДЕЉЕНА ОДГОВОРНОСТ

Чињеница да је тужила радила са опасном ствари која је при тој била неисправна (недостатак једног дела, који је саставни део машине, подразумева неисправно функционисање) има значаја код оцене основаности истакнутог тужбеног твђења одговорности.

Из образложења:

У досадашњем поступку је утврђено да је тужила дана 20. јула 1990, обављајући послове и радне задатке „набијања флека на пети“, претрпела повреду радећи на машини, којом приликом је дошло до ампутирања дела кажипрста десне руке. Утврђено је такође да машина на којој је тужила у критичном тренутку радила није имала на горњем делу алата део у облику пете, већ је набијање флека на пету вршено само уз помоћ носача горњег дела алата. Како је машина стављана у погон иако папучица ножне команде није била заштићена чврстим челичним оклопом, оба нижестепена суда оцењују да је тужени због овог пропуста делимично одговоран за штету коју је тужила претрпела. Међутим, по оцени нижестепених судова, до повређивања тужиле не би дошло да је тужила правилно поставила пету испод носача алата. Из наведеног разлога налазе да је и тужила својим пропустом у раду допринела сопственом повређивању, те да се у конкретном случају ради о подељеној одговорности између тужиле и туженика.

Одредбом чл. 174, ст. 1 Закона о облигационим односима прописано је да за штету од опасне ствари одговара њен ималац, а за штету од опасне делатности одговара лице које се њоме бави. Одредбом чл. 177 истог закона, поред осталог је прописано да се ималац ствари ослобађа одговорности ако докаже да је штета настала искључиво радњом оштећеника или трећег лица, коју он није могао предвидети и чије последице није могао избећи или отклонити, и ако је оштећеник делимично допринео настанку штете. Из цитираних законских одредаба произлази да је ималац опасне ствари одговоран за штету осим у ситуацији ако је оштећеник допринео настанку штете. У конкретној правној ствари нижестепени судови се не изјашњавају у чему је допринос тужиле настанку штете, осим што се у обе нижестепене пресуде констатује да је тужила неправилно руковала машинном; а да је то правилно учинила, до повређивања не би дошло. Изложено становиште нижестепених судова у погледу тужилине одговорности за штету коју је претрпела, по оцени Врховног суда, не може се прихватити. Тужила је у критичној прилици радила на машини која по својим својствима представља опасну ствар и која је била неисправна, јер папучица ножне команде није била заштићена чврстим челичним оклопом, што је, према налазу вештака, било обавезно учинити. Постављањем таквог поклопа се, по оцени вештака, спречава намерно или несвесно активирање пресе. Да је машина на којој је тужила радила била

исправно опремљена, не би дошло до повређивања чак ни у случају да се преса ненамерно или несвесно активира. Чињеница да је тужила радила са опасном ствари која је при том била неисправна (јер недостатак једног дела, који је саставни део машине, подразумева неисправно функционисање), по мишљењу Врховног суда, има значаја код оцене основаности истакнутог приговора подељене одговорности.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 2426/94 од 1. јуна 1994)

АКУМУЛАТОР КАО ОПАСНА СТВАР

Не само да велики акумулатор тежине 50 кг напуњен киселином сам по себи сигурно представља опасну ствар, а и руковање њиме опасну делатност, већ и начин на који је тужени организовао рад и руковање овим акумулаторима представља довољан основ за његову одговорност за настанак штете.

Из образложења:

Из стања у списима предмета произлази да је тужилац 3. фебруара 1987. повређен на раду као радник туженика, тако што је у критичној прилици, кад је заједно са другим радником подизао залеђени акумулатор тежине 50 килограма, тај радник са другог краја јаче повукао акумулатор који је искочио и притњечио трећи прст на десној тужичевој шаци.

Оба нижестепена суда налазе да у овом случају акумулатор не може да представља опасну ствар, односно да се овакво руковање акумулатором не може сматрати опасном делатношћу, па туженик с тим у вези није одговоран за насталу штету и повређивање тужиоца у смислу члана 173 и 174 Закона о облигационим односима.

Врховни суд налази да је наведено правно становиште нижестепених судова неправилно.

Не само да у конкретном случају велики акумулатор тежине 50 килограма напуњен киселином сам по себи сигурно представља опасну ствар, а и руковање њиме опасну делатност, већ и начин на који је тужени организовао рад и руковање овим акумулаторима представља довољан основ за његову одговорност за насталу штету. Наиме, произлази да је код туженика метод рада да се мотори авиона пале старим акумулаторима уобичајен; да радници туженика због тога преносе акумулаторе од авиона до авиона; да се то ради на отвореном простору; да акумулатори стоје на отвореном простору незаштићени, без обзира на временске прилике. Да је туженик организовао савременији начин рада уместо ове доста примитивне методе, не би било потребе за преношење тешких акумулатора.

Све ово указује, у смислу члана 173 и 174 Закона о облигационим односима, да се несумњиво ради о објективној одговорности туженика за заштиту од опасне ствари односно опасне делатности. Супротно су и погрешно закључили нижестепени судови.

Осим тога, како је до повређивања тужиоца дошло на послу, Врховни суд налази да би туженик био ослобођен одговорности само уколико би доказао да је штету тужилац намерно себи проузроковао, што овде сигурно није био случај; или, у смислу члана 177 истог закона, туженик као власник односно ималац опасне ствари ослободио би се одговорности да је доказао

како је до штете дошло из узрока ван опасне ствари или пак радњом трећег лица. Због заузетог погрешног правног становишта оба нижестепена суда, Врховни суд налази да нису потпуно утврђене све одлучујуће чињенице, нити је тужилац висину како материјалне тако и нематеријалне штете изразио према садашњим ценама односно вредностима. Зато је Врховни суд укинуо у целини обе нижестепене пресуде, да би, сагласно изложеном а у смислу наведених законских одредаба из члана 173, у вези са чланом 177 наведеног закона, поново одлучио о основаности тужбеног захтева у целини.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 1764/94 од 24. јануара 1995)

ПОСТЕПЕНО НАСТАЈАЊЕ ШТЕТЕ ОД ВОДЕ

Ако је приликом регулације тока реке прво однећ део парцеле, а пошто се у настајавку радова на регулацији настајавило са даљим уништавањем парцеле, онда се ради о постепеном настајању штете, те то треба имати у виду и кога оцене приговора застарелости приказивања.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу нижестепених судова, 1984. године је, приликом регулације тока реке Јужна Морава, однет део парцеле тужноца, а након тога је истоварен камен, те је цела површина уништена, тако да се не може користити за обраду. Пошто је тужилац поднео тужбу за накнаду штете 28. маја 1991, а тужени су истакли приговор застарелости потраживања, тужбени захтев је као неоснован одбијен применом чл. 376 Закона о облигационим односима.

Тужилац је у жалби против првостепене пресуде навео да су радови на регулацији Јужне Мораве још у току и да се остатак његове парцеле и даље уништава. Одлучујући о жалби тужноца, другостепени суд је, противно одредби чл. 375, ст. 1 Закона о парничном поступку, пропустио да оцени ове жалбене наводе о постепеном настајању штете, који су од одлучујућег значаја јер представљају изношење нових чињеница у вези с временом настанка штете, што је релевантно за правилну примену чл. 376 Закона о облигационим односима.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 3261/93 од 3. новембра 1993)

НАКНАДА ШТЕТЕ КОД ПОДЕЉЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ

Како су тужилац и тужени у једнакој сразмери допринели настајавку штете и штети коју тужилац приказује у овој парници, тужени је у обавези да тужноцу накнади придржану штету само сразмерно својој кривици за њен настајавак.

Из образложења:

Из утврђеног чињеничног стања произлази да је малодобни тужилац дана 23. марта 1993. возно тротоаром бицикл у насељеном месту Нова Црња, у улици ЈНА. У пролазу поред зграде тужене, крило металне капије које се отворило услед ветра, због неисправности средњег држача капије, ударило је тужноца који је од удара пао на земљу и изгубио свест. Том приликом тужилац је претрпео потрес мозга а такође је задобио разне раздеротине на потиљачном делу главе.

Правилан је правни закључак првостепеног суда да су тужилац и тужени у једнакој сразмери допринели настанку незгоде и штете коју тужилац потражује у овој парници, па је правилном применом материјалног права, садржаног у одредби чл. 174 и 200 ЗОО, тужени правилно обавезан да плати тужиоцу износе наведене у изреци првостепене пресуде. Разлоге за подељену одговорност парничних странака за спорну незгоду, који су изнети у првостепеној и другостепеној пресуди, прихвата у целости и овај суд. Наиме, кривица малодобног тужиоца је у томе што је непрописно возио бицикл тротоаром уместо коловозом, а кривица тужене је у томе што капија није била правилно фиксирана држачем врата, па је због тога услед ветра дошло до отварања капије и удара у бицикл који је возио малодобни тужилац.

Тужилац у ревизији неосновано истиче да је досуђени износ и у време пресуђења био непримерен висини претрпљене штете. Наиме, расправа пред првостепеним судом у овој ствари закључена је 18. децембра 1992, а тужилац је писменим поднеском непосредно пред закључење расправе, тј. 15. децембра 1992, повећао тужбени захтев, и то на износе за које је у целости утврђена штета коју је тужилац претрпео и иста досуђена сразмерно кривици тужене за настану незгоде и штету. Према томе, тужилац неосновано указује да је утврђена и досуђена штета била на дан закључења расправе непримерена висини стварне штете, јер је он сам поставио такав захтев за накнаду штете, а судови су могли одлучивати само у границама тако постављеног тужбеног захтева.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3863/93 од 3. новембра 1993)

НАКНАДА ШТЕТЕ КОД ПОДЕЉЕНЕ ОДГОВОРНОСТИ

Нейрилађођена вожња мошорној возила од сйране возача у алкохолисаном сйању йредсйавља већи йроуисй од йрихвйања вожње у возилу којим йаково лице уйравља, йа је йравилан закључак судова о сразмерној одговорносйи од 20% йок. Горана као йуййника у возилу.

Из образложења:

У проведеном поступку је утврђено да је у саобраћајној незгоди на путу М. Црниће–Крављи До, дана 15. априла 1989, погинуо син тужилаца Горан Живковић. До овог удеса дошло је кривицом трећетуженог Златибора – управљајући путничким возилом рег. ознаке ПО–489–26 под дејством алкохола, он брзину кретања није прилагодио условима пута и времена, због чега је у кривичном поступку оглашен кривим и осуђен. Иако је знао да је тужени Златибор под дејством алкохола, покојни Горан, и сам под дејством алкохола, прихватио је вожњу возилом којим је управљао тужени Златибор, па је прихватањем вожње као путник свесно преузео ризик настанка штетних последица.

У поступку који је претходио доношењу побијане пресуде није било спорно да је возило рег. ознаке ПО–489–26 власништво друготуженог Живорада, са којим тужени Златибор, као његов син, живи у заједничком домаћинству и да се овим возилом заједнички служе. Утврђено је да ни критичном приликом тужени Златибор возило није узео без знања и сагласности туженог Живорада, односно супротно начину на који се и иначе тим возилом користио.

Полазећи од ових чињеница, судови су правилно закључили да је и тужени Живорад одговоран за штету проузроковану употребом његовог возила као опасне ствари, јер не стоје разлози за ослобађање од одговорности из члана 175 и члана 177, став 2 ЗОО; односно, јер му возило није противправно одузето, нити је штета настала искључиво радњама неког трећег лица па је он није могао предвидети.

Нижестепени судови су у складу са овлашћењем из члана 223 ЗПП-а правилно одлучили и о доприносу покојног Горана у настанку штете. Наиме, и по налазу Врховног суда, неприлагођена возња моторног возила од стране возача у алкохолисаном стању представља већи пропуст од прихватања возње у возилу којим такво лице управља, па је закључак судова о сразмери одговорности покојног Горана од 20% – правилан.

Најзад, тужницима као родитељима покојног Горана који је са њима као младић живео у заједничком домаћинству припада право на накнаду штете за душевне патње због смрти сина, а досуђени износи и по схватању Врховног суда представљају правичну накнаду за ове душевне патње тужилаца.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1865/95 од 9. маја 1995)

НОВЧАНА НАКНАДА МАТЕРИЈАЛНЕ ШТЕТЕ

Тужени су одговорни за накнаду материјалне штете у новчаном износу и поред споразума да ће сами извршити поправку оштећеног паркета, пошто је ова поправка извршена без довољне количине паркета и уз некавалитетно извођење радова, иако да штета на уговорен начин није могла у потпуности бити накнађена, па досуђени износ представља разлику до потпуне накнаде.

Из образложења:

Нижестепени судови су, истакавши правне разлоге под које подводе утврђено чињенично стање, правилно применили материјално право. Утврдили су да је кривицом туженика дошло до оштећења у тужичевом стану, пошто друготужена није склонила две плочице на отвору од канализације и услед тога је дошло до сливања воде и оштећења паркета у тужичевој спаваћој соби, трпезарији са нишом и у дневној соби. Вештачењем су судови утврдили да је вода из купатила могла нормално отицати у канализацију из свих санитарних уређаја и са пода, пошто је канализација била потпуно завршена. Тужени су вршили поправку паркета у тужичевој спаваћој соби, међутим, некавалитетно, те се поправка мора поновити и стога се не ради о делимичној накнади штете. Утврђена је висина штете. Због погрешног обрачуна штете, преиначење је у томе што је снижена висина накнаде на наведени износ.

На основу тако утврђених чињеница, нижестепени судови су правилно судили о одговорности туженика и о висини накнаде штете. У вези са репарацијом штете, ревизијски суд налази да су нижестепени судови правилно закључили да су тужени одговорни за накнаду штете у новчаном износу и поред споразума да ће поправку паркета сами извршити, пошто нису донели довољну количину паркета и пошто је извођење посла било некавалитетно. Како штета на уговорени начин није могла да буде накнађена, нижестепени

судови су, позивајући се на одредбу члана 185, став 4 Закона о облигационим односима, правилно оценили да су тужени дужни да штету накнаде у новцу. (Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3669/93 од 3. новембра 1993)

НАКНАДА ИЗГУБЉЕНЕ ЗАРАДЕ ЗБОГ ПРИТВОРА

Имајући у виду да је тужилац правноснажном пресудом ослобођен кривичне одговорности за кривично дело које му је било стављено на терет, као и раније важећу одредбу чл. 545 стп. 1 Закона о кривичном поступку којом је прописано да право на накнаду штете припада лицу које је било у притвору а није дошло до покретања кривичног поступка, или је поступак обустављен правноснажним решењем, или је правноснажном пресудом ослобођено од оптужбе, или је оптужба одбијена – судови су правилно закључили да тужилац има право на накнаду штете због изгубљене зараде у сирном износу.

Из образложења:

Предмет овог спора је накнада изгубљене зараде за период од 14. децембра 1982. (када је тужилац изашао из притвора) па до 7. марта 1983. (када се тужилац поново запослио), коју тужилац није могао да оствари јер му је био одузет пасош у кривичном поступку вођеном против њега; тужилац је, дакле, био онемогућен да се врати у иностранство где је у то време остваривао зараду у висини од 2.500 немачких марака месечно.

Тужилац је правноснажном пресудом ослобођен кривичне одговорности за кривично дело које му је било стављено на терет, из члана 167, став 2 тада важећег Савезног кривичног закона, и због којег је био у притвору у времену од 20. октобра 1982. до 14. децембра 1983; а пасош му је одузет јер је као доказ требао да послужи у кривичном поступку, и враћен му је тек по правноснажном окончању кривичног поступка, 26. октобра 1987.

Имајући у виду изложено, као и раније важећу одредбу члана 545, став 1 Закона о кривичном поступку, којом је прописано да право на накнаду штете припада лицу које је било у притвору а није дошло до покретања кривичног поступка, или је поступак обустављен правноснажним решењем, или је правноснажном пресудом ослобођено од оптужбе, или је оптужба одбијена – и Врховни суд налази да су нижестепени судови у смислу наведене законске одредбе правилно закључили да тужилац има право на накнаду штете у спорном износу због изгубљене зараде.

Према томе, тужиоцу припада право на накнаду штете у досуђеном износу не због неправилног и незаконитог поступања и рада органа туженог, што тужени понавља и у ревизији, већ због директне штете коју је тужилац претрпео у вези са притвором, одузимањем пасоша и вођењем кривичног поступка који је окончан ослобађајућом правноснажном пресудом за тужиоца, што су правилно закључили и нижестепени судови.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2126/94 од 18. маја 1994)

ЗАТЕЗНА КАМАТА И ПОТПУНА НАКНАДА ШТЕТЕ

Поверилац новчаној изражавању изложеној инфлацији има право да од дужника у дошњи, поред главнице и затезне камате, захтева и разлику до пошћује накнаде штете.

Из образложења:

Тужиочево потраживање у овој парници односи се на исплату дуга и накнаду штете због задоцњења у испуњењу новчане обавезе.

Према утврђеном чињеничном стању, тужилац је туженику у јулу месецу 1990. године испоручио одређену количину пшенице и јечма у укупној вредности од 7.440 динара. Туженик није тужиоцу исплатио дуговани износ новца за испоручене пољопривредне производе.

Сходно одредби члана 277 Закона о облигационим односима, нижестепени суд је закључио да тужилац има право на исплату главног дуга и законску камату због задоцњења у исплати дугованог износа, па је овај захтев тужиоца усвојио. Одбио је захтев за накнаду штете, налазећи да тужилац није претрпео штету због задоцњења туженика у испуњењу новчане обавезе, и да се обавеза дужника-туженика исцрпљује исплатом дугованог износа и законске камате.

Стоји чињеница да када обавеза има за предмет своту новца, дужник је дужан да исплати онај број новчаних јединица на који обавеза гласи. Дужник у доцњи дугује и законску камату од доспелости потраживања до исплате. Међутим, према налажењу Врховног суда, поверилац новчаног потраживања изложеног инфлацији има право да од дужника у доцњи, поред главнице и затезне камате, захтева и разлику до пуне накнаде штете. Према томе, штета за време доцње код новчаног потраживања надокнађује се, пре свега, преко затезне камате. Уколико затезна камата није довољна да покрије штету коју поверилац новчаног потраживања трпи због доцње дужника, тада поверилац има право на разлику до потпуне накнаде штете, како је то предвиђено и у одредби члана 278, став 2 ЗОО. Када се ради о накнади штете из члана 278, став 2 ЗОО, код утврђивања те штете и њене висине треба применити општа правила о одговорности за штету. Одговорност штетника (дужника новчаног потраживања) претпоставља се јер она произлази из саме чињенице што је био у доцњи у погледу плаћања новчане обавезе. Ова врста штете се по правилу појављује у виду изгубљене користи, па се при оцени висине штете узима у обзир добитак који би поверилац могао основано очекивати према редовном току ствари или према посебним околностима, а чије је остварење спречено штетниковим пропуштањем да плати новчану обавезу у року (члан 189, став 3 ЗОО). Према томе, код утврђивања висине штете треба узети у обзир до каквог је губитка за повериоца довела дужникова доцња, односно, ова штета може се састојати у губитку вредности одређене ствари, у губитку камате на штедњу под најповољнијим условима или каквом другом губитку. У сваком случају, ова штета могла би се израчунати на основу разлике између висине стопе затезне камате и стопе раста цена на мало од момента доспелости до момента плаћања новчане обавезе.

Према томе, код валоризма новчане обавезе за време доцње дужника треба разликовати правну ситуацију која је постојала до 3. јула 1993, тј. до дана ступања на снагу Закона о висини стопе затезне камате (*Сл. лист СРЈ*, број 32/93). До тог дана висина стопе затезне камате одређивана је према висини есконтне стопе Народне банке Југославије, увећане за 20%, и по том критеријуму висина стопе затезне камате била је знатно испод висине стопе раста цена на мало, па је поверилац новчаног потраживања имао право да потражује од дужника и разлику до пуне накнаде штете. Међутим, доношењем Закона о висини стопе затезне камате, тј. почев од 3. јула 1993, и висина стопе затезне камате одређена је према стопи раста цена на мало са увећањем од 1,2% месечно, па тако израчуната висина стопе затезне камате, дакле, садржи

у себи инфлаторни део који је раван висини раста цена на мало и реално позитивни део од 1,2% месечно на стопу раста цена на мало. Због тога, после 3. јула 1993. поверилац новчаног потраживања ће практично врло ретко бити у ситуацији да остварује од дужника штету која прелази висину стопе затезне камате. Да би имао право на ту штету, потребно је да она буде већа од висине стопе затезне камате.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 1765/93 од 15. јула 1993)

КОНВЕРЗИЈА СТРАНЕ ВАЛУТЕ У ДОМАЋУ

У условима високе инфлације конверзија стране валуте у домаћу валуту по курсу у време настајка обавезе има за последицу драстичан губитак сујествог потраживања, па би ипак начин одређивања исплате накнаде био сујестован начелу једнаке вредности узајамних давања (чл. 15, ст. 1 ЗО) и за друготужног крајње нејовољан и нејавичан.

Из образложења:

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, на којем се заснива и побијана другостепена пресуда, произлази: да је на дан 18. марта 1990. истрчала на пут туженикова свиња и налетела на путничко возило марке „опел рекорд“, са регистарским бројем W-576-080, којим је управљао тужилац Живорад, иначе власник возила; да је то возило било каско осигурано код друготужног; да је том приликом на возилу оштећен десни предњи блатобран са луксузним натписом, десни предњи фар, маска, као и лим на десној бочној страни где се фар налази; да је свиња остала неповређена; да су оштећени делови аутомобила поправљени у сервисној радионици у Аустрији; и да је друготужилац као каско осигуравач, по рачуну сервисне радионице бр. 112083 од 9. априла 1990, на име поправке оштећених делова тог возила исплатио износ од 11.638,05 аустријских шилинга. У поступку је вештачењем такође утврђено да су сви трошкови наведени у рачуну сервисне радионице из Аустрије у директној вези са насталим оштећењем на аутомобилу; да тужилац Живорад, с обзиром на околности под којима се догађај десио, није био у могућности да избегне незгоду а тиме ни штету као њену последицу.

С обзиром на тако утврђено чињенично стање, нижестепени судови су и по становишту Врховног суда основано закључили да је туженик одговоран за штету коју је првотужилац из тог догађаја на свом аутомобилу претрпео, па како је њену накнаду друготужилац као каско осигуравач платио, то су правилном применом одредаба чл. 154, ст. 1 и чл. 939, т. 1 Закона о облигационим односима, туженог обавезали да друготужног, односно осигуравачујој организацији плати динарску противвредност износа од 11.638,05 аустријских шилинга, с досуђеном каматом почев од 9. априла 1990. па до исплате. Разлоге које су за своје одлуке окружни и оштински суд дали у свему као правилне, потпуне и основане – прихвата и овај суд.

Указивање туженог у ревизији да су нижестепени судови, супротно одредби чл. 395 Закона о облигационим односима, динарску противвредност траженог валутног износа обрачунали по курсу на дан исплате, уместо на дан настанка обавезе, и да је супротно том законском пропису досуђена камата, Врховни суд је оценио и налази да је неосновано и без утицаја на другачију одлуку о овој парници.

Ово зато што у условима високе инфлације каква је сада у нашој земљи, конверзија стране валуте у домаћу валуту по курсу у време настанка обавезе има за последицу драстичан губитак супстанце потраживања, а такав начин одређивања потпуне накнаде, због инфлације која је наступила после проузроковања штете и због нереалног курса динара, био би супротан начелу једнаке вредности узајамних давања (члан 15, ст. 1 ЗОО) и за друготужноца крајње неповољан и непривлачан. Стога је тужени правилно обавезан да друготужноцу исплати динарску противвредност предметног валутног износа по курсу на дан исплате по којем пословна банка у месту плаћања откупљује ефективну страну валуту, а што је у складу са чланом 59 у вези са чланом 36 Закона о изменама и допунама Закона о облигационим односима од 18. јуна 1993.

Пошто друготужноцу за време од доцње до исплате припада и право на домицилну камату у динарској противвредности, такође обрачунату по најповољнијем курсу на дан исплате, то су нижестепени судови правилно применили материјално право када су о главном потраживању и камати одлучили на начин како је то у првом ставу изреке првостепене пресуде ближе одређено, па је другачије тумачење примене материјалног права (садржано у одредбама члана 395 ЗОО), изнето у ревизији, неосновано.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2776/93 од 15. септембра 1993)

ПРЕСУЂЕНА СТВАР И НАКНАДА ТЗВ. ИНФЛАТОРНЕ ШТЕТЕ

Пресуђена ствар постоји ако су обе парничне странке истје и ако су у обе парнице истиакнути садржајно исти тужбени захтеви, ако постоји идентичност странака и тужбеног захтева и ако је реч о истом догађају. Тужилац је раније подносио тужбу ради накнаде стварне штете, док у овој парници изражи инфлаторну штету, па се не ради о пресуђеној ствари.

Из образложења:

Неспорно је да је тужноцу, по пресуди истог суда од 16. децембра 1992, досуђена накнада материјалне штете и да му је по том основу цео износ исплаћен, а реч је о накнади штете проузроковане од стране осигураника тужене у овом спору. Тужена страна је оспорила тужбени захтев и истакла приговор пресуђене ствари, наводећи да би тужилац могао евентуално да оствари само право на камату, али по одредбама Закона о извршењу.

Узимајући у обзир чињеницу да је пресуда од 16. децембра 1992. донета уз пуно поштовање принципа потпуне накнаде проузроковане штете на возилу тужноца, а у смислу прописа члана 154 и 155 у вези са чланом 189, ст. 1 и 2 Закона о облигационим односима, првостепени суд је заузео становиште да тужилац не може тражити накнаду разлике између онога што је примио по правноснажној пресуди, а на бази цена овлашћене аутокуће, и онога што би могао евентуално да купи у моменту исплате, јер је тужилац управо претходно пресудом у потпуности исплаћен, односно у потпуности му је накнађена штета и према критеријумима из члана 189, ст. 2 Закона о облигационим односима. Због тога првостепени суд закључује да је тужилац покренуо парницу против исте странке ради истог тужбеног захтева односно накнаде штете и црпећи ово право из истог основа, па се у конкретном случају ради о пресуђеној ствари у смислу одредбе чл. 333 ЗПП.

Другостепени суд такође закључује да су у питању исте странке, исти чињенични и правни основи, исти саобраћајни удес, иста накнада штете због уништења истог возила, те да је у питању потпуно идентичан захтев, па се ради о пресуђеној ствари.

По оцени Врховног суда, претходни судови су погрешно применили материјално право, па је самим тим и одлука суда погрешна. Пресуђена ствар постоји ако су обе парничне странке исте и ако се ради о истом догађају, ако су парнице идентичне и ако је у обе парнице истакнут садржајно исти тужбени захтев. Значи, постоји процесна сметња за вођење поступка због пресуђене ствари ако постоји идентитет странака, без обзира у ком се процесном положају налазе, идентитет захтева и идентитет чињеничног основа. У таквом случају суд ће одбацити тужбу.

У конкретном случају поставља се питање да ли постоји идентитет захтева и идентитет чињеничног основа. По оцени Врховног суда, правноснажна пресуда о накнади стварне штете није сметња за вођење нове парнице између истих лица о накнади тзв. инфлаторне штете. Наиме, ако је тужилац раније поднео тужбу ради накнаде стварне штете, а сад ради накнаде инфлаторне штете, не може се рећи да су ова два захтева иста, јер им није исти ни тужбени предлог, ни чињенични ни правни основ. Између ранијег и новог тужбеног захтев нема истоветности јер се ранији односи на исплату накнаде штете, а нови на исплату накнаде инфлаторне штете због обезвређивања поменуте накнаде, а у смислу чл. 278, ст. 2 Закона о облигационим односима. (Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 4645/93 од 26. јануара 1994)

ПОВЕЋАЊЕ РЕНТЕ

Како су се знајиније йромениле околностии у односу на оне које је суу имао у виду йриликом доношења раније йресуде о ренџи због йошйуне нес-йособностии йуужиле за рад у йољойпривреди (йорасџ йрошкова живоџа због инфлације), йо йуужилџа има йраво на йовећање ренџе, сразмерно насџалом йовећању йрошкова живоџа.

Из образложења:

Из списка предмета произлази да је правноснажном пресудом Општинског суда у Великој Плани П. бр. 881/86 од 18. марта 1987. тужени обвезан да тужиљи плаћа месечну новчану ренту на име накнаде материјалне штете у изосталој заради због потпуне неспособности за рад у пољопривреди.

Тужиља у овом спору захтева повећање досуђене ренте од 1. септембра 1989. због раста инфлације и трошкова живота, у висини од 10.000 динара месечно.

Првостепени суд је вештачењем утврдио да тужиља, због неспособно-сти за рад у пољопривреди, трпи штету у изосталој заради од 7.500 динара месечно. Због тога је првостепеном пресудом, коју је потврдио другостепени суд, тужиљи повећана месечна рента на износ од 7.500 динара, а преко тог износа, до тражених 10.000 динара, тужбени захтев је одбијен.

Нижестепени судови су правилно применили члан 196 у вези са чланом 195 и чланом 189, став 2 Закона о облигационим односима, закључујући да је тужбени захтев за повећање ренте неоснован преко утврђеног износа изостале зараде од 7.500 динара, и о томе дали разлоге које прихвата и овај суд.

Без утицаја је навод у тужилиној ревизији то што при одлучивању о повећању ренте судови нису ценили околност да она своје свакодневне животне функције у домаћинству обавља отежано. Повећани напори услед оштећења организма и тегобе којима је тужила изложена у свакодневном животу при обављању конкретних послова у свом домаћинству, представљају умањење животне активности, па се не могу подвести под материјалну штету због радне способности. Зато су те околности релевантне за досуђивање накнаде неимовинске штете. Стога оне нису могле утицати на повећање новчане ренте, као накнаде имовинске штете због потпуне неспособности тужиле за рад у пољопривреди.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 2417/94 од 1. јуна 1994)

ОДМЕРАВАЊЕ НОВЧАНЕ НАКНАДЕ ЗА НЕИМОВИНСКУ ШТЕТУ

Имајући у виду интензитет и временско трајање претрпљених физичких болова и страха, проценат умањења животних активности и године живота, досуђени износи у смислу чл. 200 ЗОО представљају правичну новчану накнаду за душевне болове које је тужилац по овим основима претрпио.

Из образложења:

Предмет захтева у овој парници је накнада нематеријалне штете коју је тужилац претрпео у саобраћајном удесу, те накнада преко досуђених износа за претрпљене физичке болове, претрпљени страх и накнада на име умањења опште животне активности.

Из списка предмета произлази да је тужилац због повреда задобијених у саобраћајној незгоди трпео физичке болове јаког интензитета у трајању од 6–7 дана, болове средњег интензитета у трајању од 21 дан и болове слабог интензитета у трајању од 30 дана, с тим што и након завршеног лечења има повремене слабе болове. Тужилац је провео у болници 2 дана, када је његова животна активност била умањена 100%, а наредних 8 недеља, када је носио гипсани корсет, 50%, с тим што трајно умањење његове опште животне активности износи 50%. Поред тога, у време повређивања па до указане прве помоћи тужилац је за време болничког лечења трпео страх јаког интензитета, а у даљем периоду од две недеље лаког интензитета.

Судови су код оваквог стања ствари основано закључили да досуђени износи представљају правичну новчану накнаду у смислу одредбе члана 200 Закона о облигационим односима, те да тужиоцу не припада право и на исплату спорних износа.

Неосновано се тужилац у ревизији позива на степен и трајање страха и болова које је трпео и које трпи, јер ове повреде по становишту Врховног суда не оправдавају досуђивање спорних износа.

Без утицаја су и наводи ревизије у којима се тужилац позива на чињеницу да је његова животна активност прва два дана била умањена 100% а наредних 8 недеља 50%. Ово због тога што се накнада за овај вид штете у правилу досуђује према проценту трајног умањења опште животне активности, осим ако је у питању привремено смањена животна активност јачег интензитета и дужег трајања, или ако то посебне околности оправдавају.

У конкретном случају, међутим, тужиочева општа животна активност била је умањена у већем проценту само у кратком периоду, па нема основа да се овај већи проценат посебно урачунава или посебно узима у обзир приликом одмеравања накнаде.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3694/93 од 26. октобра 1993)

НАКНАДА ТРОШКОВА ИЗДРЖАВАЊА

Лице које је по закону обавезно да заједно са другим лицем даје издржавање, а само је учинило трошкове ради издржавања неког лица, може тужбом тражити накнаду тих трошкова од тог другог лица, уколико су учињени трошкови били потребни.

Из образложења:

Обе пресуде нижестепених судова засноване су на утврђеним чињеницама да је тужила у поступку развода брака тражила издржавање за малодобног Николу, али је пре окончања поступка у том спору повукла тужбени захтев за издржавање малодобног Николе рођеног 16. децембра 1975. Тужени је пред првостепеним судом водио парницу ради оспоравања очинства малодобног сина Јелић Николе, али је у том поступку, правноснажном пресудом његов тужбени захтев одбијен као неоснован. Другом пресудом првостепеног суда, посл. бр. П. 227/91 од 22. јула 1991, тужени је обавезан да доприноси издржавању малодобног Николе у износу од по 3.500 тадашњих динара месечно, почев од 1. марта 1991. па надаље. До доношења ове пресуде није постојала ниједна правноснажна одлука којом би тужени био обавезан на плаћање издржавања за малодобног Николу. Иначе, о малодобном Николи искључиво је бринула и издржавала га тужила.

На основу свих чињеница, одлучујући о основаности тужбеног захтева тужиле постављеног у овој парници (за накнаду трошкова на име издржавања малодобног Николе за период пре досуђења дечијег издржавања), оба нижестепена суда су закључила да такав тужбени захтев тужиле у односу према туженом није основан, у смислу члана 211 Закона о облигационим односима. По становишту нижестепених судова, ако један од родитеља сам издржава малодобно дете у току више година, он би имао право да од другог родитеља тражи накнаду сразмерно учињеним издацима само у случају ако је очигледно да је други родитељ избегавао да доприноси издржавању детета. У конкретном случају тужени све до доношења правноснажне судске пресуде од 1. марта 1991. то није чинио, пошто до тада од њега то није ни било тражено, јер је тужила своје захтеве за издржавање малодобног детета повлачила. С друге стране, тужени је, самим тим што је оспоравао очинство малодобног Николе, био у уверењу да му и није природни отац, и да стога нема никакве обавезе издржавања.

Супротно изложеном становишту у пресудама оба нижестепена суда, Врховни суд сматра да су обе одлуке нижестепених судова донете уз погрешну примену материјалног права, због чега је чињенично стање остало непотпуно утврђено, а што представља разлог за укидање пресуде у поступку по ревизији, у смислу члана 395, ст. 2 ЗПП.

Применом Закона о односима родитеља и деце (*Службени лист САП Војводине* бр. 2/75) прописано је да су родитељи обавезни да издржавају своју

децу према потребама деце и према сопственим способностима и могућностима, узимајући у обзир не само оно што родитељи зарађују, него и оно што су неоправдано пропустили да зараде (чл. 49, ст. 1 и чл. 52, ст. 1). Према одредби члана 59 овог закона (сада чл. 319 ст. 1 Закона о браку и породичним односима), лице које је по закону обавезно да заједно са другим лицем даје издржавање а учинило је трошкове ради издржавања неког лица, може тужбом тражити накнаду тих трошкова од лица које је такође обавезно да даје издржавање, уколико су учињени трошкови били нужни. Сем тога, по одредби члана 218 Закона о облигационим односима, прописано је у којим случајевима накнаду може тражити лице које је плаћало издржавање уместо онога ко је по закону био дужан да то учини.

Врховни суд налази да су оба нижестепена суда пропустила да сагласно наведеним законским одредбама оцене основаност тужбеног захтева тужитељице у смислу ових законских одредаба. Нанме, тужилца у својој ревизији основано указује на то да је обавеза издржавања деце законска обавеза и да тужени као отац малодобног детета није имао разлога који би га оправдавали да нема никакве обавезе у погледу издржавања малодобног Николе, како су то погрешно закључили побијаним пресудама нижестепени судови, а што је у супротности са наведеним законским одредбама Закона о односима родитеља и деце.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 468/93 од 10. марта 1993)

НАКНАДА НЕИМОВИНСКЕ ШТЕТЕ МАЛОЛЕТНИЦИ

Код утврђене чињенице да је тужилца, као млађи малолетник, због понашања туженог, који је осуђен за кривично дело блудне радње обављене над тужиљом стариом 12 година, претрпела страх и душевне болове јакот интензитетом са трајним последицама, одлука првостепеног суда донесена је у складу са одредбама чл. 202 ЗОО, па другостепени суд није имао законских услова за преиначење, ради чега жалбу туженог није могао усвојити.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да је тужени правноснажном кривичном пресудом осуђен због кривичног дела блудне радње обављене над тужиљом, као малолетницом од 12 година. Утврђено је да је тужилца због таквог понашања туженог претрпела психичке последице у виду страха јаког интензитета у трајању од 5–6 дана, а затим страх средњег интензитета од 10–15 дана и слабог интензитета који и даље траје, што ће се одражавати у њеном целом будућем животу. Такође је утврђено да је тужилца претрпела душевне болове, јер је тај догађај изменио њен живот у погледу смањења животне активности, избегавања друштва, попуштања у учењу и промене њене емотивне сфере.

Према овако утврђеном чињеничном стању, другостепеном пресудом није правилно примењено материјално право када је преиначена првостепена пресуда, којом је захтев тужилце био усвојен по основу наведених видова штете у висини досуђеној том пресудом. Одлука првостепеног суда је донесена у складу са одредбом члана 202 Закона о облигационим односима, што значи да другостепени суд није имао законских услова за преиначење исте пресуде, и да жалбу туженог није могао усвојити као основану.

Наиме, утврђена је чињеница да је тужила као млађи малолетник због понашања накнада у овом случају износи 5.000 динара по основу страха и 5.000 динара по основу болова, па се не може узети да се њоме погодују тежње које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

Имајући то у виду, првостепени суд је правилно оценио да правична новчана накнада у овом случају износи 5.000 динара по основу страха и 5.000 динара по основу болова, па се не може узети да се њоме погодују тежње које нису спојиве са њеном природом и друштвеном сврхом.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4177/94 од 14. септембра 1994)

В. Остали извори облигација

СТИЦАЊЕ БЕЗ ОСНОВА

Тужени је, као носилац права коришћења станоног стана, био дужан да тужиоцу, као носиоцу станарског права, овај стан преда у стану подобном за коришћење, што није учинио, иако да је тужилац био принуђен да о свом трошку отклони све недостатке у стану и доведе га у исправно стање. Како се тужени као корисник стана на овај начин неосновано обогатио на рачун тужиоца, што је по основу чл. 210 ЗОО у обавези да тужиоцу ову вредност исплати.

Из образложења:

У поступку пред првостепеним судом је утврђено да је тужилац носилац станарског права стана у улици Теслиној бр. 14 у Београду, а по решењу Владе Републике Србије од 5. фебруара 1992. Корисник стана је тужени и уписан у земљишне књиге зк. ул. бр. 1324 КОБ-V. Тужени је дао сагласност Влади Републике Србије да стан може дати на коришћење тужиоцу.

Надаље је утврђено да стан није био оспособљен за коришћење, па је вештачењем у поступку обезбеђења доказа утврђено који су недостаци на стану постојали; који су радови потребни и вредност тих радова за отклањање недостатака, а ради оспособљавања стана за употребу. Тужилац је извео све ове радове јер туженик као корисник стана, иако је био дужан да то учини, то није учинио.

Код оваквог чињеничног стања које се ревизијом не може побијати (члан 385, став 3 ЗПП) судови су правилно применили материјално право (члан 210 Закона о облигационим односима) када су усвојили тужбени захтев и обавезали туженика да тужиоцу по основу стицања без основа плати досуђени износ. Наиме, тужени је био дужан да стан преда у стану подобном за коришћење. Како је ове радове уместо њега обавио тужилац, то се тужени као корисник стана за тај износ у висини изведених радова обогатио. Стога је неосновано указивање у ревизији да су судови погрешно применили материјално право усвајањем захтева.

Правилно су судови расправили питање пасивне легитимације јер корист од изведених радова у висини утрошених средстава има тужени као корисник стана. Исто тако, судови су правилно закључили да откуп стана није ни у каквој вези са предметом овог спора јер је до откупа стана дошло знатно касније.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 768/94 од 23. септембра 1994)

СТИЦАЊЕ БЕЗ ОСНОВА

Како је тужени пословну просторију тужиља, на којој су оне сувласнице са по 1/2 идеалних делова, користио без правног основа, што је дужан да по основу неоснованог обогађења у смислу чл. 210 ЗОО тужиљама исплатиш утврђени износ за који се без основа обогађио на њихов рачун.

Из образложења:

У првостепеном поступку је утврђено да су тужиле у овој парници, као законски наследници сада пок. Јовановић Јелене, која је умрла 14. маја 1978, укњижене као сувласници, свака са по 1/2 идеалних делова на спорној пословној просторији површине 17,74 м² у Београду у ул. Српских владара број 20. Потом је утврђено да је туженик у овој парници користио поменути пословну просторију без правног основа до 30. октобра 1986, када је извршено принудно испражњење просторије. Тужиле су у овој парници као сувласнице пословне просторије тражиле накнаду на основу неоснованог обогађења и то због бесправног коришћења пословне просторије од стране туженика за период од 1. јула 1972. па до 30. октобра 1986. С обзиром на истакнути приговор застарелости потраживања од стране туженика, првостепени суд утврђује да је потраживање тужиља за време коришћења спорних пословних просторија пре 9. септембра 1982. застарело, а потом утврђује да тужиљама припада накнада у новцу за време од 9. септембра 1982. па до 30. септембра 1986, и то у износу од 597,02 динара, колико би тужиле оствариле као добит издавањем у закуп поменуте пословне просторије уговарањем закупнине по слободној погодби, за случај да иста није коришћена од стране туженика. При том, првостепени суд одбија већи део захтева тужиља преко досуђеног износа од 597,02 динара, до укупно траженог износа 35.102,08 динара, налазећи да је овај део захтева тужиља неоснован због застарелости потраживања.

Врховни суд налази да су нижестепени судови правилно оценили приговор застарелости када су закључили да се у овом случају с обзиром на утврђено чињенично стање има применити општи рок застарелости од пет година из члана 371 ЗОО. За овај закључак дати су и правилни разлози, које прихвата и Врховни суд.

Неосновани су наводи у ревизији да је правни основ потраживања у овом спору накнада штете и да је висину накнаде требало утврдити према ценама на дан пресуђења. Полазећи од утврђеног чињеничног стања да је туженом престао правни основ коришћења предметних просторија, закључак нижестепених судова да је правни основ стицање без правног основа јесте правилан, па се стога ревизијом неосновано побија нападнута пресуда због погрешне примене материјалног права.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3998/92 од 13. априла 1993)

ТРОШКОВИ ИНВЕСТИЦИОНОГ ОДРЖАВАЊА

Тужени Друштво Фонд за грађевинско земљиште и људе, као правни следбеник ранијег СИЗ-а сјановања, на основу чл. 43, стл. 2 и 3 Закона о сјамбеним односима (Сл. гласник СРС бр. 12/90) дужан је да изведе сјорне радове о свом трошку, као радове инвестиционог одржавања зграде, који као такви падају на његов терет, а не на терет тужиоца као носиоца сјанарског права.

Из образложења:

Према сагласном утврђењу судова, на спорном стану, чији је носилац станарског права тужилац, дошло је до штете за чије је спречавање убудуће потребно извести спорне радове наведене у изреци првостепене пресуде, а ти радови су по својој природи инвестиционо одржавање зграде, које је дужан да изведе тужени као правни следбеник раније самоуправне интересне заједнице становања. При таквим околностима судови су законито поступили када су на изложени начин уважили захтев тужбе тужиоца поднесене 4. јануара 1988. Тужени је као правни следбеник раније самоуправне интересне заједнице становања, на основу одредаба чл. 43, ст. 2 и 3 Закона о стамбеним односима (Сл. гласник СРС бр. 12/90), дужан да изведе спорне радове о свом трошку као радове који су инвестиционо одржавање зграде, и као такви падају на његов терет а не на терет тужиоца као носиоца станарског права. На такву његову обавезу нису од утицаја разлози због којих спорне радове треба извести (несолидна градња), јер законом нису прописани као одлучујући. (Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4843/94 од 26. октобра 1994)

СТИЦАЊЕ БЕЗ ОСНОВА И ОБИМ ВРАЋАЊА

Ако је дуžовани број новчаних јединица знајније обезвређен услед промене вредности динара, суд ће на захтев повериоца, уколико нађе да околности случаја и правичност то оправдавају, досудити разлику обрачунашту по просечној стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости, осим ако уговорне стране то нису обезбедиле уговарањем индексне клаузуле или на други начин.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтев за испуњење уговора који су странке закључиле 23. јула 1990. под бројем 41. Тужилац је, као шеф ансамбла са којим је учествовао у програму ресторана „Зеленгора“ у Аранђеловцу у времену од 1. августа до 31. августа 1990, своју обавезу из уговора извршио; док тужени, иако дужан да то учини, није у року од 3 дана по пријему уплате од приређивача (ресторана „Зеленгора“) исплатио тужиоцу нето износ од 50.000 динара, и тако своју обавезу из уговора није извршио.

Нижестепени судови су обавезали туженог да тужиоцу исплати онај број новчаних јединица на који обавеза гласи (50.000,00 динара); док су као неоснован одбили захтев тужиоца да му тужени, због дејства инфлације цену плати у висини противвредности 7.000 DM, односно још и износ од 1.872.800 динара, налазећи да тужилац може да тражи од туженог само исплату накнаде коју су уговорили, са законском каматом, а не динарску противвредност немачких марака, јер накнаду нису уговорили у девизама.

Међутим, ревизијом се основано указује да су одлуке нижестепених судова засноване на погрешној примени материјалног права.

Наиме, када обавеза има за предмет своту новца, тачно је да је дужник дужан да исплати онај број новчаних јединица на који обавеза гласи. Али, исто тако, ако је дуговани број новчаних јединица знатније обезвређен услед промене вредности динара, суд ће на захтев повериоца, уколико нађе да околности случаја и правичност то оправдавају, досудити разлику обрачунашту по просечној стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости, осим ако уговорне стране то нису обезбедиле уговарањем индексне клаузуле

или на други начин. Дужник у доцњи дугује и затезну камату од доспелости до исплате на износ обрачуна по просечној стопи раста цена на мало од настанка обавезе до доспелости.

Међутим, поверилац новчаног потраживања изложеног инфлацији има право да од дужника у доцњи поред главнице и затезне камате захтева и разлику до пуне накнаде штете, која се може састојати у губитку камате на штедњу под најповољнијим условима или у каквом другом добитку.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 2115/93 од 15. јула 1993)

Г. Посебни уговори

КУПОВНА ЦЕНА У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

Тужена као купац нейокрејиносџи, чија је цена уговорена у аустријским шилинзима, дужна је да ђресџали износ куйџпродајне цене џлајџи у џинарској џроџиввредносџи на дан исџлајџе, а не на дан насџанка обавезе, и џо џо средњем сџимулајџивном курсу који банке џлађају.

Из образложења:

У поступку је утврђено да су парничне странке дана 4. септембра 1982. закључиле писмени уговор о купопродаји парцеле број 4578 КО Јошаница, на месту званом „Село“, површине од 0,076 ха, и куће на истој парцели по купопродајној цени од 215.000 аустријских шилинга. Тужена је исплатила тужиоцу део уговорене купопродајне цене од 110.000 аустријских шилинга, а остатак дугованог износа, према договору који је унет и у закључени уговор о купопродаји, била је дужна да исплати приликом преноса права својине са тужиоца на њу. Осим ових чињеница, утврђено је да закључени уговор о купопродаји није био оверен у суду и да је у раније вођеном спору између парничних странака одбијен тужбени захтев тужиоца за поништај наведеног уговора.

У овом предмету, раније донетом судском одлуком, правноснажно је одлучено о делу тужбеног захтева којим је утврђено право својине тужене на купљеној непокретности на основу наведеног уговора о купопродаји.

Предмет спора у даљем току поступка односи се на захтев тужиоца за исплату дела уговорене купопродајне цене од 105.000 аустријских шилинга, који тужена није платила, и на обрачун динарске противвредности исплаћене стране валуте, тј. да ли је тужена у обавези да дуговани износ исплати према курсу у моменту настанка обавезе или према курсу исплате, како се тужбом тражи. Споран је и износ камате на ову суму.

У погледу обавезе тужене да исплати остатак дугованог износа, првостепени суд је, и по налазу Врховног суда, на основу утврђеног чињеничног стања извео правилан закључак кад је нашао да је тужена у обавези да плати остатак купопродајне цене који износи противвредност од 105.000 аустријских шилинга, а с обзиром на утврђени споразум између странака да је тужена као купац дужна да остатак дугованог износа исплати када се изврши пренос права својине. Пошто је у овом спору правноснажном пресудом утврђено право својине тужене на продатој непокретности (у ранијем току овог поступка), то је и доспела обавеза тужене да исплати тужиоцу остатак дугованог износа. Стога, Врховни суд налази да се изјављеном ревизијом тужене неосновано

побија правилност нападнуте одлуке, а посебно су неосновани наводи ревизије којима се побија утврђено чињенично стање, јер у поступку по ревизији, сходно одредби чл. 385, ст. 3 ЗПП, није допуштено побијати пресуду због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања.

У погледу примене материјалног права, Врховни суд налази да тужилац изјављеном ревизијом основано побија нападнуту одлуку истицањем да је суд био дужан да динарску противвредност неисплаћеног износа девиза одреди према курсу у моменту исплате, а не према курсу који је важио на дан настанка обавезе. Осим тога, Врховни суд налази да у побијаној пресуди није правилно одређен ни курс по коме треба обрачунати динарску противвредност дугова-них девиза, као ни камата на тај износ.

Спорно правно питање које се односи на могућност исплате динарске противвредности уговореног девизног износа на дан исплате, а не на дан настанка обавезе, треба расправити применом одговарајућих прописа који регулишу овај однос. Наиме, законом о привременим мерама и изменама и допунама Закона о девизном пословању који се примењују од 1. јануара 1990, измењена је одредба чл. 15 истог закона која је прописивала забрану позај-мљивања девиза и одредба чл. 16 којом је било прописано да је забрањено плаћање и наплаћивање у девизама или злату између домаћих лица и домаћих лица и страних лица на територији бивше СФРЈ. Према овим изменама, забрањена је само куповина и продаја девиза ван јединственог југословенског тржишта и плаћање и наплаћивање у злату или страном валути. Такође, из одредбе чл. 40 Закона о НБЈ и јединственом монетарном пословању Народних банака Републике и Народних банака аутономних покрајина произлази да се забрана односи на извршење новчане обавезе у страном валути.

Према наведеним прописима, исплата динарске противвредности обавезе утврђене у страном валути у правном послу није забрањена, јер није противна одредбама наведених савезних закона, који прописују само забрану плаћања и наплаћивања у девизама између домаћих лица и домаћих лица и страних лица, и куповину и продају девиза ван јединственог југословенског тржишта. Исплата динарске противвредности обавезе која је уговорена у девизама није противна наведеним савезним прописима, па у таквим случајевима нема места примени чл. 395 ЗОО који прописује обавезу исплате динарске противвредности девиза према моменту настанка обавезе, већ се динарска противвредност девизне обавезе има одредити према моменту исплате. (Ово је текст пре измене Закона од 18. јуна 1993.)

У погледу примене курса обрачуна динарске противвредности дугова-них девиза, Врховни суд налази да обрачун дугованих девиза треба извршити по средњем стимулативном курсу који банке плаћају приликом откупа девиза за стамбену изградњу и давања кредита по основу девизног улога, јер само на тај начин може да се обезбеди еквивалентност узајамних давања странака у овом поступку, с обзиром на инфлаторна кретања. Врховни суд је прихватио да је обавеза тужене доспела доношењем пресуде којом је утврђено њено право власништва на купљеног непокретности, будући да уговор о купопродаји није оверен у суду и да тужилац од тог момента има права на камату. Пошто је реч о обавези израженој у девизама, суд је одредио домицилну камату и исплату противвредности домицилне камате од дана падања у доцњу па до исплате, која ће се обрачунати на исти начин у погледу динарске противвредности као и главна обавеза.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4179/92 од 19. јануара 1993)

РАСКИД УГОВОРА О ОСИГУРАЊУ

Ако је уговарач осигурања учинио нетачну пријаву или је пропустио дати дужно обавештење, али то није учинио намерно, осигуравач може, по свом избору, изјавити да раскида уговор или предложити повећање премије сразмерно већем ризику.

Из образложења:

У проведеном поступку је утврђено да су парничне странке закључиле уговор о осигурању по полиси бр. 426673828 и бр. 427537857 дана 14. јануара 1992, и то о осигурању кафане од свих ризика, као и инвентара у њој од крађе, лома стакла, пожара и елементарних непогода. Дана 7. марта 1992. дошло је до пожара и том приликом је изгорео ресторан и сав инвентар у њему. До пожара је иначе дошло услед кратког споја на електричној инсталацији који су изазвали проводници кабла испод греде у ресторану.

Код тако утврђеног чињеничног стања правилно је примењено материјално право када је противтужбени захтев одбијен као неоснован.

Одредбом члана 908, став 1 Закона о облигационим односима прописано је: ако је уговарач осигурања намерно учинио нетачну пријаву или намерно прећутао неку околност која би утицала на то да осигуравач не закључи уговор ако зна право стање ствари – осигуравач може захтевати поништење уговора. Из цитиране законске одредбе произлазе основни услови за рушљивост уговора о осигурању: да је уговарач осигурања приликом закључења уговора о осигурању намерно пријавио неке околности од значаја за оцену ризика, или да је намерно прећутао неку такву околност. То у ствари подразумева изазивање заблуде код осигуравача у погледу околности од значаја за оцену ризика. Имајући у виду ову законску одредбу у погледу услова за рушљивост уговора о осигурању и чињеницу да по налазу вештака радови на електроинсталацији нису изведени по правилима струке, што тужилац-противтужени није знао, правилна је оцена нижестепених судова да у конкретном случају нису испуњени услови прописани наведеном одредбом под којима се може захтевати поништење уговора о осигурању. Тужилац приликом закључења уговора нити је нетачно пријавио, нити је намерно прећутао неку околност од значаја за оцену ризика. Напротив, није ни знао да електроинсталација није била урађена по правилима струке, па се из наведеног разлога не може ни говорити о његовој намери да приликом закључења уговора о осигурању осигуравача евентуално доведе у заблуду.

У односу на преостали део противтужбеног захтева, правилна је оцена нижестепених судова да нису испуњени услови за раскид уговора о осигурању, прописани одредбом члана 909 истог закона. Ставом 1 наведене одредбе прописано је да ако је уговарач осигурања учинио нетачну пријаву или је пропустио дати дужно обавештење, а то није учинио намерно, осигуравач може, по свом избору, у року од месец дана од сазнања за нетачност или непотпуност пријаве, изјавити да раскида уговор или предложити повећање премије сразмерно већем ризику. Одредбом става 4 истог члана прописано је да ако се осигурани случај догодио пре него што је утврђена нетачност или непотпуност пријаве, или после тога али пре раскида уговора, односно пре постизања споразума о повећању премије, накнада се смањује у сразмери између стопе плаћених премија и стопе премија које би требало платити према стварном ризику. Одредбе наведеног члана о раскиду уговора примењују се у случајевима када уговарач није пријавио све околности од значаја за оцену

ризика али из обичне или крајње непажње. Међутим, из цитираног става 4 произлази да ако је право стање ствари у вези са околностима које су од значаја за оцену ризика установљене тек после настанка осигураног случаја, осигуравач нема право на раскид уговора. Конкретно, осигурани случај је наступио пре него што је противтужилац сазнао за неисправност инсталација, те нису испуњени услови из цитиране законске одредбе ни за раскид уговора о осигурању.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 190/94 од 16. марта 1994)

НИШТАВ УГОВОР НЕ МОЖЕ СЕ КОНВАЛИДИРАТИ

Сторни уговор о купопродаји непокретности представља ништав правни посао, јер потписи уговорача нису оверени у суду, нити је реализован у целини или у претежном делу – тужени није ушао у посед непокретности, а исплатио је само 1/2 купопродајне цене – па се као такав не може конвалидирајти.

Из образложења:

Према утврђеном чињеничном стању, тужила је продала туженику предметну непокретност на основу писменог уговора о купопродаји од 30. маја 1993, на коме потписи уговорача нису оверени у суду. Тужени је на име 1/2 купопродајне цене платио 6.410 \$FRS, 2.300 DM и 200 USA долара, а након закључења уговора предмет купопродаје није ушао у државину имовине.

Код овако утврђеног чињеничног стања, Врховни суд налази да је правилном применом материјалног права закључено да је основан тужбени захтев тужиље за утврђење ништавости предметног уговора, а да у исто време није основан захтев из противтужбе да се утврди како овај уговор производи дејство и да се тужени на основу њега укњижи као власник непокретности.

Наиме, у смислу одредбе чл. 4 Закона о промету непокретности, уговор о преносу права својине закључује се у писменој форми, а потписи уговорача оверавају у суду. Суд у смислу ове законске одредбе може да призна правно дејство и писменом неовереном уговору о купопродаји под условом да је уговор извршен у целини или претежном делу, да није повређено право прече куповине или неки други друштвени интерес.

Предметни уговор о купопродаји није реализован у целини ни у претежном делу (тужени је исплатио само 1/2 купопродајне цене), нити је, пак, тужени ушао у државину предметне непокретности, и зато овај уговор представља ништав правни посао, због чега тужени не може да се укњижи као власник непокретности предметног уговора.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4358/93 од 3. децембра 1993)

ПОВРАЋАЈ ЗАЈМА ДАТОГ У СТРАНОЈ ВАЛУТИ

Тужени као зајмопримац девизних средстава дужан је да тужиоцу као зајмодавцу врати динарску противвредност позајмљене стране валуте по најповољнијем курсу на дан исплате.

Из образложења:

Врховни суд налази да су нижестепени судови правилно обавезали туженика као зајмопримца да тужиоцу врати динарску противвредност позај-

мљених девизних средстава према курсу важећем на дан исплате. Ово због тога јер је и становиште Врховног суда исто: ако новчана обавеза, сагласно или противно закону, представља плаћање у некој страног валути или се исплата по закону може извршити само у динарима, суд ће дужника обавезати да исплати динарску противвредност позајмљене стране валуте по најповољнијем курсу на дан исплате, јер ће, због дневне инфлације динара, само тако зајмодавац бити стварно обештећен. У противном, тужилац би без своје кривице, односно искључивом кривицом туженика, који све до сада није вратио позајмљена девизна средства, претрпео знатну штету због инфлације динара настале од дана позајмљивања односно примања спорних девизних средстава до дана исплате, а за који би се износ туженик неосновано обогатио. (*Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3825/94 од 8. септембра 1994*)

ЗАЈАМ ЗАКЉУЧЕН У ИНОСТРАНСТВУ

Ако су странке боравећи и радећи у иностранству закључиле уговор о зајму у валути земље у којој су боравиле, и поводом међусобних пословних односа, ипаква девизна обавеза није у сујројности са нашим девизним прописима, па је тужени у обавези да тужиоцу дуговани износ исплати у девизама.

Из образложења:

У току поступка је утврђено да је дуговани износ од 26.000 аустријских шилинга настао за време боравка странака у иностранству, из њихових међусобних пословних односа. Првостепени суд је и по налазу Врховног суда у том делу правилно утврдио чињенично стање кад је закључио да је тужени, поводом насталих пословних односа око вођења заједничке радње и других потраживања ближе означених у првостепеној пресуди, остао дужан тужиоцу износ од 26.000 аустријских шилинга.

Спорно правно питање јесте да ли тужилац има право да тражи исплату дуваног износа у страног валути или у динарској противвредности стране валуте, с обзиром на одредбу члана 395 ЗОО и одговарајућих одредаба Закона о новчаном систему и Закона о девизном пословању.

Разматрајући ово правно питање, првостепени суд је закључио да тужилац има право да тражи исплату дуваног износа у страног валути пошто потраживање потиче из односа странака за време њиховог заједничког боравка у иностранству и пошто ово право тужиоца није угрожено повратком туженог из иностранства у земљу. Супротно овом ставу, окружни суд налази да тужилац има право само на исплату динарске противвредности дуваног износа у девизама, сходно чл. 395 ЗОО и одредбама чл. 77 и 16 Закона о девизном пословању.

Врховни суд налази да је правно становиште првостепеног суда у погледу права тужиоца да тражи исплату у страног валути правилно и да се заснива на правилној примени материјалног права.

Наиме, према одредби чл. 10, ст. 1 Закона о новчаном систему, динар је законско средство плаћања на територији СРЈ, а у ставу 3 члана 10 истог закона прописано је да се све обавезе и права и сви послови који гласе на новац а склапају се у Југославији између предузећа и других домаћих и правних лица и грађана, а такође и грађана са странним особама, изражавају

у динарима и извршавају путем средстава плаћања која гласе на динар, с тим да се изузеци од тог правила могу прописати само савезним законом. У одредби чл. 16 Закона о девизном пословању (*Сл. лист СФРЈ* број 65/85) одређено је да је забрањено плаћање и наплаћивање у девизама између домаћих особа, те између грађана и страних особа на територији СРЈ, ако савезним законом није другачије одређено. Из тих законских одредаба произлази да је дозвољено новчане обавезе извршавати и испуњавати у страниој валути на подручју СРЈ, само изузетно, односно дозвољено је ако су обе странке страни држављани, односно ако је реч о домаћим особама или домаћој и страниој особи а савезним законом је изричито та могућност допуштена. Међутим, изражавање новчане обавезе у страниој валути и њено наплаћивање изван територије СРЈ ниједним законом није забрањено. Према томе, ако су странке закључиле уговор у иностранству, новчана (девизна) обавеза је у складу са нашим девизним прописима насталим у иностранству. Независно од тога што се тужени вратио у Југославију, остала је и даље његова дужност да ту своју новчану обавезу изврши у иностранству, што није противно нашем девизном систему.

Стога Врховни суд налази да је првостепени суд правилно применио наведене одредбе и чл. 395 ЗОО кад је туженог обавезао да тужиоцу исплати дуговани износ у девизама, будући да потраживање потиче из односа странака који је настао за време њиховог боравка у иностранству и да је на ту обавезу без утицаја околност што се тужени у међувремену вратио у земљу.

Тужиоцу на дуговани износ припада домицилна камата пошто се ради о девизном дуговању, а не камата досуђена у првостепеној пресуди, па је Врховни суд уопшто изменио првостепену пресуду и обавезао туженог да тужиоцу на дуговани износ исплати девизну односно домицилну камату од дана падања у доцњу па до исплате.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 3009/93 од 14. септембра 1993)

МНОЖИНА КУПАЦА АУТОМОБИЛА

Тужени, као сауговорници са тужиљом, дужни су да, сходно преузетој уговорној обавези да сваког месеца издвајају средстава у висини фабричке цене једног возила марке „југо-корал 55“, исплате тужиљи по 1/30 дела од вредности тог возила, јер је и тужиља ову уговорну обавезу према њима извршила.

Из образложења:

У поступку је утврђено да су се парничне странке и остали радници Медицинског центра у Алексинцу, уговором закљученим 21. јуна 1990, споразумеле о куповини возила марке „застава“, тип „југо-корал 55“, с тим да се сваког месеца врши обустава од њиховог личног дохотка у висини од 1/30 од вредности возила. Такође је утврђено да је тужиља своју обавезу према туженима извршила уплатом 1/30 дела од вредности возила, док тужени ту своју обавезу према тужиљи нису извршили.

Полазећи од овако утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су усвојили тужбени захтев.

Наиме, према члану 1 закљученог уговора од 26. јуна 1990, парничне странке и остали уговорачи споразумели су се да обезбеде новчана средства

за куповину путничког аутомобила за сваког члана друштва, на тај начин што ће сваког месеца издвајати средства у висини фабричке цене једног путничког возила марке „застава“, тип „југо-корал 55“. Пошто је тужиља своју обавезу у односу на тужене извршила уплатом 1/30 дела од вредности возила, док тужени своју обавезу према тужиљи нису извршили, нижестепени судови су правилно применили материјално право кад су обавезали тужене да тужиљи исплате по 1/30 од вредности фабричке цене одређеног аутомобила, према ценама на дан исплате. За ову одлуку дати су разлози које као правилне у свему прихвата и Врховни суд, па су неосновани наводи у ревизији о погрешној примени материјалног права.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1820/94 од 18. маја 1994)

МНОЖИНА КУПАЦА АУТОМОБИЛА

Тужени, као сауговорници са тужиљом и осталим уговорницима, дужни су да, сходно закљученом уговору, према тужиљи изврше уговорну обавезу.

Из образложења:

У току поступка је утврђено да су странке закључиле уговор-споразум по коме је за 30 лица требало да се купи 30 возила марке „југо-корал 55“ из удружених средстава, с тим да одређене рате свако лице уплаћује месечно по важећој цени на дан сваке појединачне уплате и да по једно лице добије сваког месеца купљено возило. Тужиља није назначена као уговарач у наведеном споразуму али је ступила у уговор уместо једног од уговарача и у свему је извршавала уговорне обавезе као и сва остала лица. Исто тако је утврђено да је током априла месеца 1992. године појединачна рата износила 9.200.– динара и да су сви учесници појединачно били у обавези да тужиљи уплате наведени износ. Већина уговарача испоштовала је своју уговорну обавезу, осим тужених који су то учинили делимично; уместо 9.200.– динара тужени Бркић Радомир, Јовановић Павлина и Радојковић Марија уплатили су по 4.500.– динара, а Милојковић Радмила и Бојовић Драгана по 6.000.– динара.

Имајући у виду овако утврђено чињенично стање, нижестепени судови су правилно применили материјално право када су сходно чл. 12 и 15 Закона о облигационим односима усвојили тужбени захтев тужиље. О свему овоме дати су детаљни разлози у нападнутим пресудама, које као правилне усваја и Врховни суд, упућујући ревизије на те разлоге како их не би непотребно понављао. Зато су и неосновани наводи у ревизијама да је побијана пресуда заснована на погрешној примени материјалног права.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 5011/93 од 26. јануара 1994)

МНОЖИНА КУПАЦА АУТОМОБИЛА

Као сауговорник са осталим уговорницима, тужени је дужан да, сходно преузетој уговорној обавези, њу своју обавезу измири.

Из образложења:

Истакавши правне разлоге под које подводе утврђено чињенично стање, нижестепени судови су правилно применили материјално право. Утврдили су да су тужитељи и тужени закључили уговор о заједничком улагању средстава за набавку возила „југо-корал 45“ са плаћеним порезом на промет.

Тужени је био четврти на листи да добије возило. Уговарачи су у почетку поштовали одредбе уговора о року прикупљања средстава за возило, а касније, због наглог пораста цене возила, рок из уговора није поштован, да би након уплате рата за петог уговарача, уговарачи постигли споразум у вези са накнадом лицима која су учествовала у финансирању набавке пет возила од стране лица која су добила возила. Тужени је по основу уговора о заједничком улагању средстава примио износ од 124.080.000 динара, што изражено у процентима износи 79,79%, цене возила са порезом на промет на дан када је примио последњу рату за возило, тј. 31. августа 1993. Тако је он од тужитеља примио по 6,67% тог износа. Тужени у периоду од 4. децембра 1991. до 27. марта 1992. врши уплату рата, па је укупно за све уговараче вратио 6,57% примљеног износа, односно сваком тужиоцу вратио је 0,73% примљеног износа. Остало је неисплаћено за сваког тужиоца по 5,94%. На основу овако утврђених чињеница, нижестепени судови су правилно одлучили да је тужени дужан да плати новчани износ у проценту који су утврдили и одредили с позивом на одредбе члана 17, ст. 1, члана 124, и 131 Закона о облигационим односима.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 4354/94 од 21. септембра 1994)

МНОЖИНА КУПАЦА АУТОМОБИЛА

Уговор о заједничком улагању ради набавке аутомобила јесте, са сличностима Закона о облигационим односима, неименован уговор који се може подвести под уговор о ортаклуку, у смислу правних правила бившег Српског грађанског законика.

Из образложења:

Правна правила оваквог уговора, заједно са општим правилима Закона о облигационим односима о уговору као извору облигације, послужила су нижестепеним судовима да донесу побијане одлуке. У ревизији се, стога, неосновано наводи да побијане пресуде немају ослонац у правним нормама.

Према члану 46, став 2 Закона о облигационим односима, предмет уговора мора бити одређен, односно одредив. У овом случају обавеза туженог је одредива. Отуда, околност да је захтев постављен разломком није повреда материјалног права, како се наводи у ревизији.

Тачно је да за инфлаторне поремећаје у нас одређену одговорност сноси и држава. Али у овом случају она није била у ортаклуку са тужиоцем, па је њена одговорност ван предмета спора. Зато су неосновани и наводи ревизије у вези са одговорношћу државе.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1022/94 од 23. марта 1994)

УГОВОР О ДЕЛУ – ОБИМ РАДОВА

Уговором о делу странке нису тачно и прецизно утврдили своје обавезе, посебно обавезе тужиоца као извођача радова у погледу количине радова које је требало да изведе, па се то морало расправити: прво, утврдити количину радова које је тужилац извршио; затим, у односу према уговореним радовима који су оријентационо дајни, утврдити у којој је мери он извршио своју обавезу; и на крају, множењем утврђене количине према истим криве-

ријумима, треба израчунаћи коју је количину радова тужени покрио исплаћеном ценом.

Из образложења:

Предмет овог спора је тужбени захтев за обавезивање тужене Месне заједнице из Рашанца да на име уговорених и изведених радова исплати тужиоцу накнаду, и противтужбени захтев Месне заједнице из Рашанца за обавезивање противтуженог да накнади штету противтужиоцу.

У проведеном поступку утврђено је да су странке закључиле уговор о извођењу радова на изградњи месне ТТ мреже у Месној заједници Рашанца, на дан 22. октобра 1991, којим се тужилац, као власник приватне занатске радње обавезао да као извођач радова обави уговорене послове на ископу рова и постављању ТТ каблова, постављању штитника, ПВЦ траке, као и бушење испод улице и тротоара и ископ рупа за наставке и изводне стубове, са затрпавањем. Овим уговором одређена је оријентациона количина радова које је тужилац у обавези да изврши, као и цена по јединици мере.

Нижестепени судови констатују да су у закљученом уговору оријентационо утврђене количине радова (дужина копања рова, дужина примарног и секундарног кабла), а потом наводе да је читањем записника комисије о обиласку Месне заједнице у Рашанцу (број 2197/1 од 21. маја 1991) утврђено да је од укупно уговорених радова тужилац извршио само 75% радова, а из налаза вештака произлази да тужилац у целини није извршио уговорене радове. Из овога судови закључују да тужилац није извршио своју уговорну обавезу у целини, већ само делимично, и то 75% од укупно уговорених радова, а да преостале радове није извео. Надаље, нако је уговорена количина радова оријентационо утврђена, а цена дата по јединици мере, судови утврђују да је тужени исплатом износа од 550.000 динара извршио у претежном делу своју обавезу.

По оцени Врховног суда, код овако неодређених обавеза странака у уговору, посебно код обавезе тужиоца као извођача радова у погледу количине радова које је требало да обави, у ревизији се основано указује да материјално право није добро примењено, управо због тога што су одлучујуће чињенице остале непотпуно утврђене.

Наиме, ради утврђења у којој су мери и у ком делу уговарачи извршили своје уговорне обавезе, по оцени Врховног суда било је нужно: прво, утврдити количину радова које је тужилац извео; затим, у односу према уговореним радовима, јер су исти оријентационо дати, утврдити у којој је мери он извршио своју обавезу; на крају, множењем утврђене количине радова са уговором утврђеном ценом по јединици мере (метру) и према истим критеријумима, утврдити коју је количину радова тужени покрио исплаћеним износом од 550.000 динара. Ово због тога што су уговорне стране, сагласно одредби члана 635 Закона о облигационим односима, цену радова одредиле не паушално (укупно уговорена цена) већ по јединици мере уговорених радова. На изложен начин несумњиво би се утврдио однос извршених обавеза странака и оправданост захтева тужиоца да се због насталог неспоразума и оријентационо одређених обавеза странака у уговору закључи анекс уговора, као и оправданост изјаве тужиоца да уговор раскида због одбијања туженог да анекс закључи.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 733/94 од 9. марта 1994)

ПОСЛЕДИЦЕ НЕСАОПШТАВАЊА ПРОМЕНЕ АДРЕСЕ

Чињеница да тужена није примила позив тужиоца, у овом случају није била довољна да би се утврдило како није оправдан раскид уговора на који се тим поводом тужилац позива. Тужена је као сауговорач тужиоца, сходно чл. 12 ЗОО, била дужна да обавести тужиоца о промени своје адресе, јер се у претходном њено понашање може тумачити као свесно прикривање те чињенице, да би тужиоца држала у заблуди будући да је у довољнијој ситуацији од њега ако анекс уговора не закључи без своје кривице.

Из образложења:

Према до сада утврђеном чињеничном стању, парничне странке су 14. новембра 1985. закључиле уговор о стамбеном кредиту на 10 година, са утврђеним месечним ратама отплате, с тим што су посебном клаузулом уговориле могућност да, за све време трајања кредитног односа, могу одлучити о промени каматне стопе, и ако корисник кредита одбије промену каматне стопе, уговор се сматра раскинутим, а кредит доспелим у целости.

Тужилац је у првостепеном поступку тврдио да је позивао тужену да закључи анекс уговора о промени каматне стопе и да јој је позив слао на кућну адресу, као и на предузеће где је била запослена. У вези с тим околностима, првостепени суд је утврдио да је кућна адреса била погрешна, а да позив у предузећу тужена није могла примити јер је прешла на рад у друго предузеће. Стога је првостепени суд закључио да тужена није добила позив тужиоца, иако у том правцу није изводио друге доказе, и да се не може прихватити раскид уговора моментом неодазивања тужене по позиву тужиоца. Имајући у виду такву околност, првостепени суд је извршио вештачење дуговања тужене и на основу тога утврдио да тужена тужиоцу дугује досуђени износ, сматрајући да тужилац нема право да од тужене потражује ревалоризациони износ камате, јер то није уговорено анексом уговора.

Тужилац у ревизији истиче да он и не потражује ревалоризациони износ камате, већ тражи исплату неизмиреног дела кредита доспелог раскидом уговора, који је утврђен применом уговорене каматне стопе од 16% са законском затезном каматом, почев од петнаестог дана од дана раскида уговора. У односу на позив за закључење анекса уговора, који је туженој послао, сматра да је тужена позив примила у предузећу, јер уколико је променила предузеће, била је дужна да га као свог кредитора о томе обавести.

Врховни суд је нашао да су ревизијски наводи тужиоца основани и да доводе у сумњу правилност и законитост побијане пресуде, јер је због погрешне примене материјалног права чињенично стање у првостепеном поступку остало непотпуно утврђено.

Да би се у овој правној ствари потпуно и правилно расправљало спорни однос странака, тужилац мора прецизирати свој тужбени захтев.

Наиме, несумњиво је да су након закључења уговора каматне стопе знатно измењене и да је тужилац као кредитор на штети, па је зато и био заинтересован да захтева од тужене да закључе анекс уговора који би те нове камате обухватио. Чињеница да тужена није примила позив тужиоца, у овом случају није била довољна да би се утврдило како није оправдан раскид уговора на који се тужилац тим поводом позива. Тужена је као сауговорач тужиоца, сходно одредби члана 12 Закона о облигационим односима, била

дужна да тужиоца обавести о евентуалној промени своје адресе, јер се у противном њено понашање може тумачити као свесно прикривање те чињенице, да би тужиоца држала у заблуди будући да је у повољнијој ситуацији од њега ако анекс уговора не закључи без своје кривице. Стога је првостепени суд тим околностима морао посветити већу пажњу.

У новом поступку тужилац треба, у смислу члана 124 Закона о облигационим односима, да се изјасни тражи ли да се утврди да је уговор раскинут од оног тренутка кад тужена није са њим закључила анекс, па да онда у том смислу захтева испуњење обавезе тужене, да сходно уговорним одредбама остатак дуга плати у целости, а и накнаду штете; или тужилац тражи испуњење уговора од стране тужене онако како су се договорили, с тим да му тужена плати и ревалоризациону камату коју би суд утврдио, што би била замена за анекс уговора. Ова последња ситуација је још увек могућа међу странкама, ако се не утврди раскид уговора, јер у том случају кредитни однос странака још траје до 14. новембра 1995.

Према томе, првостепени суд ће упутити тужиоца да поново уреди свој захтев и правно га формулише тако да се по њему може поступати, а затим ће одлучити о тако постављеном захтеву тужиоца.

(Решење Врховног суда Србије Рев. бр. 1436/93 од 14. септембра 1993)

ОПОЗИВАЊЕ ПОКЛОНА

Тужилац неосновано тражи опозив и враћање поклона учињених туженој приликом закључења брака, и њој златне бурме, прстена, минђуша и др., јер се у конкретном случају не ради о поклонима веће вредности, већ за ове прилике уобичајеном даривању које је по правилу узајамно и међусобно условљено.

Из образложења:

У проведеном поступку пред општинским судом утврђено је да су тужилац и тужена Слађана живели у брачној заједници од 1984. године до 3. октобра 1988. и у том периоду претежно били у породичној заједници са осталим туженима. Током трајања ове заједнице прибављене су одређене покретне ствари чијем стицању је тужилац допринео 1/2 дела (цели и подне плочице), односно 1/5 дела (фреза, шпорет и др.), у време када је у породичној заједници живео са осталим туженима, па тужбом неосновано тражи већи својински удео на појединим од ових ствари, односно право својине и на оним стварима које је тужена Слађана добила на поклон од својих родитеља (француски лежај, регал и др.).

И по налажењу Врховног суда, тужилац неосновано тражи опозив и враћање поклона учињених туженој Слађани приликом закључења брака, и то златне бурме, прстена, минђуша и др., јер се у конкретном случају не ради о поклонима веће вредности, већ за ове прилике уобичајеном даривању које је по правилу узајамно и међусобно условљено.

У проведеном поступку је надаље утврђено да је стамбена зграда, на којој тужилац тражи да се утврди његово право својине, у време заснивања породичне заједнице тужиоца и тужених у претежном делу била изграђена, односно прибављен сав потребан грађевински материјал за завршетак изград-

ње. Код таквог стања ствари нижестепени судови су правилно закључили да се у овом случају ради о заједничкој имовини тужиоца и тужених, стеченој у породичној заједници, али да у вези са изградњом стамбене зграде, с обзиром на несразмерно мањи удео тужиоца, странке стоје у облигационом а не у стварноправном односу (чл. 332, у вези са чл. 343 ЗОБ).

Неосновани су наводи у ревизији тужених кад истичу да је допринос тужиоца у стицању појединих ствари мањи од утврђеног, односно да поједине покретне ствари које су обавезани да тужиоцу предају и не постоје. Овим наводима тужени заправо нападнуту пресуду побијају због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања и оцене изведених доказа, што се ревизијом не може побијати.

Најзад, на основу утврђене чињенице да на страни тужених нема кривице у вези са кваром на трактору, фрези и другим покретним стварима, које су се покварили током коришћења у заједници странака за заједничке потребе, правилан је и закључак судова да тужени нису одговорни за тако насталу штету, па ни дужни да је накнаде тужиоцу Живораду као власнику ових ствари.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 995/94 од 5. априла 1994)

ОДРЕЂИВАЊЕ НАКНАДЕ КОД УГОВОРА О ДЕЛУ

Ако се у уговору о делу сйране нису сйоразумеле о висини наџраге, уйтвердиће је суд узимајући у обзир вредносй рада, време нормално йойребно за шакав йосао и уобичајену наџраду за йу врсйу рада.

Из образложења:

Према чињеничном стању утврђеном у поступку, парничне странке су закључиле усмени споразум-уговор о делу, којим се тужилац обавезао да туженом као наручиоцу изради насловну слику и текст на календарима за 1991. годину, у количини од 2.000 комада. Цену по једном комаду календара у износу од 35 динара уписао је сам тужилац у поруџбеници од 27. децембра 1990. Међутим, цена је износила 3,50 динара по једном комаду.

Полазећи од утврђеног чињеничног стања, нижестепени судови су правилно делимично усвојили тужбени захтев, онај који се односи на уговорену цену од 3,50 динара по једном календару, док је већи део тужбеног захтева одбијен. За ову одлуку дати су разлози које у целини прихвата и Врховни суд, па не стоје наводи ревизије о погрешној примени материјалног права.

Наиме, члан 623, тачка 2 Закона о облигационим односима даје право суду да сам утврди вредност рада, имајући у виду нормално потребно време за обављен посао, као и уобичајену накнаду за ту врсту рада, уколико накнада није одређена уговором, тарифом или којим другим обавезним актом.

У конкретном случају накнада за обављени рад није била одређена уговором, односно тужилац је сам у поруџбеници од 27. децембра 1990. уписао износ од 35 динара као цену по једном комаду календара. У таквој ситуацији суд је на бази целокупно спроведеног доказног поступка правилно утврдио да је уобичајена накнада за ту врсту рада у спорном времену била 3,50 динара по једном календару, па чак и нижа. Због тога је тужбени захтев основано усвојен у делимичном износу.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. бр. 1469/94 од 25. маја 1994)

УГОВОР О ПРОДАЈИ – ОДГОВОРНОСТ ПРОДАВЦА И ПРОИЗВОЂАЧА ЗА ИСПРАВНО ФУНКЦИОНИСАЊЕ ПРОДАТЕ СТВАРИ

У случају одговорности продавца и произвођача по основу гарантног листа, купац је дужан да најпре захтева да возило буде оправљено па ипак ако произвођач или продавац што не учине у разумном року, може захтевати замену возила. Ако претходно није захтевао оправку, купац не може захтевати замену возила.

Из образложења:

Предмет спора у овој парници је тужбени захтев тужиоца за замену спорног аутомобила, ближе описаног у изреци првостепене пресуде, новим. Такав свој захтев тужилац темељи на чињеници да су се недостаци на спорном аутомобилу који је од друготуженог купио 12. јула 1989, појавили у току гарантног рока, па како туженици, продавац и произвођач, благовремено пријављени недостатак нису отклонили, то тужилац у смислу чл. 501 и 502 Закона о облигационим односима сматра да му као купцу припада право на замену спорног аутомобила новим.

Према чињеничном утврђењу првостепеног суда, на којем се заснива и побијана пресуда, произлази: да је акумулатор на спорном тужбеном возилу пропуштао киселину, што је за последицу имало и корозију на носачу акумулатора, унутрашњем десном предњем блатобрану и споју уздужне десне траверзне; да је до тога дошло због фабричке неисправности акумулатора; да се сви ти недостаци могу успешно отклонити поправком кородираних делова и заменом неисправног акумулатора истог типа новим; да су се ти недостаци појавили касније у вожњи у току трајања гарантног рока, а не у моменту продаје и да не представљају функционалне недостатке услед којих возило не би могло да се користи на уобичајени начин.

Полазећи од тако утврђеног чињеничног стања, које се према одредбама чл. 385, ст. 3 ЗПП ревизијом не може побијати, и чињенице да тужилац тужбом није тражио да туженици недостатке које је рекламирао на дан 11. јула 1990. отклоне, већ напротив, да се због тих недостатака возило замени новим, нижестепени судови су и по становишту овог суда, правилним тумачењем одредаба чл. 501, ст. 1 Закона о облигационим односима, тужбени захтев као неоснован одбили. Разлоге које су за своје одлуке дали у свему као правилне, потпуне и основане, прихвата и овај суд.

Наиме, из садржине одредаба чл. 501, ст. 1 поменутог закона произлази да основ одговорности произвођача и продавца представља дата гаранција коју издаје произвођач и да купац може тражити испуњење уговора предајом друге ствари без недостатка само ако се недостатак не може уклонити или је његово уклањање економски неоправдано. Из такве законске дефиниције несумњиво је да постоји редослед у остваривању права купца и да тужилац као купац нема право избора које иначе има код одговорности за материјалне недостатке (чл. 488 ЗОО).

Пошто се у конкретном случају ради о одговорности по основу гарантног листа, а не уговора о продаји, и с обзиром да тужилац тужбом није тражио да се недостатак уклони оправком акумулатора, то му онда у смислу чл. 502, ст. 1 означеног закона и не припада право на замену спорног возила новим, како су то правилно закључили и нижестепени судови.

Позивање тужиоца у ревизији на одредбе чл. 478–500 ЗОО, није основано, јер сама чињеница да је тужилац недостатак на акумулатору рекламирао тек 11. јула 1990. и да се позвао на гарантни лист, указује да се недостатак у функционисању аутомобила појавио у току гарантног рока, а не у часу продаје, односно преласка ризика, што је услов код одговорности за материјалне недостатке продате ствари.

У осталим наводима ревизије у суштини се побија другостепена пресуда због погрешно и непотпуно утврђеног чињеничног стања, а како се из тог разлога, према одредби чл. 385, ст. 3 ЗПП, ревизија не може изјавити, то разлоге ревизије који се односе на околност да тужилац није био у могућности да своје возило нормално употребљава од 11. јула 1990. и да туженици пре подношења тужбе предметни квар нису хтели да отклоне, овај суд није ни узимао као предмет посебне оцене, нити је то образлагао.

(Пресуда Врховног суда Србије Рев. 3198/92 од 10. фебруара 1993)

Приредио Милан Субић